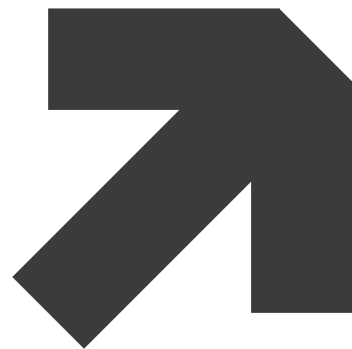

Tillväxtagenda 2035:

För ett växande Sverige

Förord

Sveriges riksdag bör fastställa ett mål om att Sveriges ekonomiska tillväxt årligen ska uppgå till 2,5 procent. Det är också ett mål som – om vi skulle uppnå det – ställer alla andra ekonomiskpolitiska frågor i skuggan.

Med en genomsnittlig tillväxt på 2,5 procent skulle Sveriges totala inkomster (BNP) bli nästan 500 miljarder kronor större år 2035 jämfört med om vi håller den tillväxttakt på 1,8 procent som ligger i Konjunkturinstitutets prognoser. 500 miljarder är mer än tre gånger dagens försvarsbudget. För varje svensk motsvarar det 50 000 kronor per år, vilket säger något om det ökade välstånd som ökad tillväxt möjliggör.

Svensk ekonomi har förutsättningar att växa snabbare än andra länder. Men tillväxt kommer inte av sig själv. Den kräver att Sverige har växande och konkurrenskraftiga företag, att Sverige är ett land där det lönar sig att arbeta och investera samt att vi kan fortsätta att göra affärer internationellt.

Vår egen historia och den ekonomiska forskningen är entydig. En fri och öppen marknadsekonomi får ekonomin att växa. Så gick vi svenskar en gång från djupaste fattigdom till att bli ett av världens rikaste länder.

Motsatsen inträffar när skatterna är för höga, reglerarna för krångliga, infrastrukturen sviktar och, investeringarna i forskning och utveckling faller. När det inte lönar sig att studera, arbeta och investera. Där staten försöker reglera fram ekonomisk utveckling och där kraven på kontroll kväver möjligheterna till initiativ och konkurrens.

Då sjunker produktiviteten, färre arbetar och de som gör det måste jobba längre och hårdare för att upprätthålla standarden. Det startas färre företag. Fler tvingas kasta in handduken. Jobben blir färre och sämre betalda.

Svenskt Näringslivs tillväxtagenda är förankrad i bred ekonomisk erfarenhet. Den mänskliga historien är entydig. Rika länder har stabila institutioner för enskilt ägande, näringsfrihet, demokrati och rättsstat, men också rimliga skatter, begripliga och hanterbara regleringar, en välfungerande infrastruktur och öppenhet för handel och konkurrens. Det finns inga genvägar.

Vår tillväxtagenda speglar globala erfarenheter. Men den är också svensk. Den tar vara på vårt lands erfarenheter av att reformera och utveckla politik som ger fler företag och jobb. Den bygger på att vi i grunden är ett reformland som visat sig vuxet att ta tag i våra problem och fatta de beslut som krävs.

Den siktar på att bygga ett välstånd som möjliggör goda löner för den som arbetar, en god pension för den som har arbetat och en god välfärd som möter medborgarnas krav på kvalitet och tillgänglighet. Den är del av en svensk modell som tjänat Sverige väl och som inser att ett land utan tillväxt inte bara blir fattigt, utan också orättvist och ojämlikt.

En ekonomi som växer ger resurser att investera i ett försvar som håller oss trygga och är för det finns ett handlingsutrymme när krisen kommer. En ekonomi som växer ger människor fler möjligheter och bättre livschanser. Fler vuxna som försörjer sig. Fler unga kan realisera sina drömmar om framtiden.

En ekonomi som växer är också en förutsättning för den gröna omställningen. Varje framsteg för en bättre livsmiljö har byggt på tekniska lösningar. Våra medlemsföretags innovationsförmåga och globala räckvidd skapar lösningar som får ner utsläppen.

Ska vi nå målet om 2,5 procents tillväxt behöver företagen vara motorn. Såväl de allra största globala företagen som de små lokala behöver rätt förutsättningar för att växa. Den goda nyheten är att företagen inte vill något hellre. Den dåliga nyheten är att de inte riktigt kan det idag. Vartannat företag säger nämligen att de hindras från att växa – oftast på grund av att de inte hittar rätt personal.

Potentialen för tillväxt finns. Vi vet hur den ska frigöras. Nu är det dags för handling.

Jan-Olof Jacke,
vd Svenskt Näringsliv

Författare: Sven-Olov Daunfeldt, Jonas Frycklund och Johan Lidelfelt

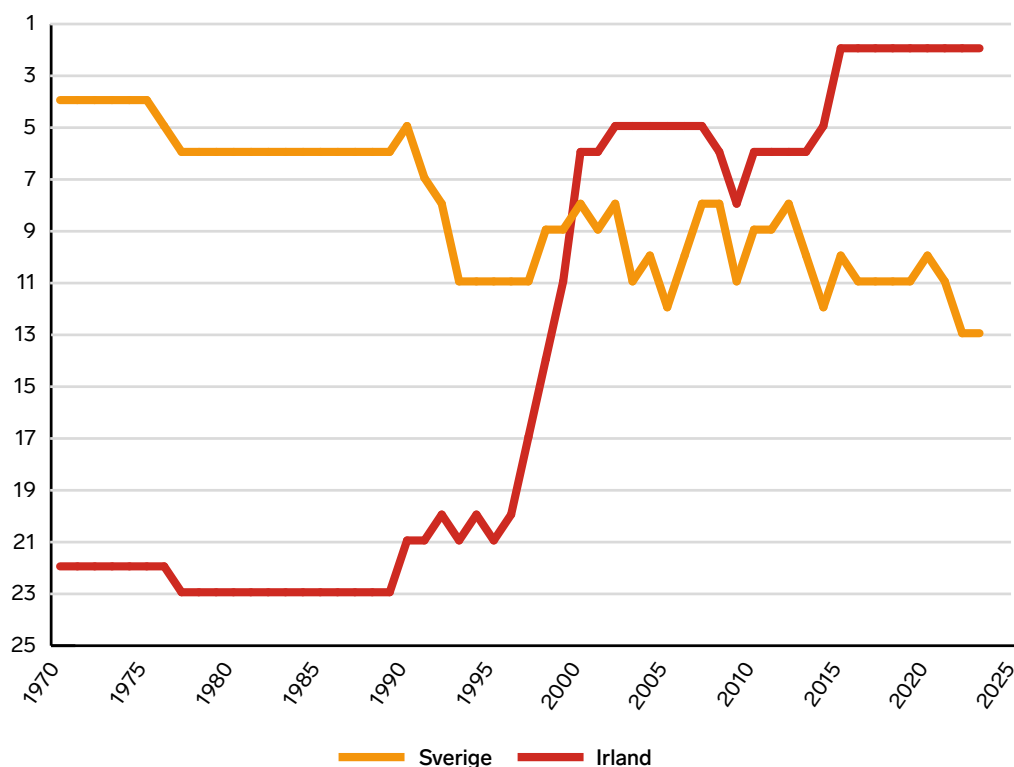
Tillväxtens utmaningar och möjligheter

I de allra fattigaste länderna i världen uppgår bruttonationalprodukten per invånare till mindre än 5 procent av motsvarande nivå i världens rikaste länder. Dessa skillnader är relaterade till enorma skillnader i livskvalitet. Invånare i länder med hög bruttonationalprodukt per capita lever i regel längre, deras barn har en lägre risk att dö vid födseln och sannolikheten att de får lära sig att läsa och skriva är betydligt större.

Den ekonomiska tillväxten varierar samtidigt mycket över tid och mellan länder. Länder som har varit relativt fattiga kan bli relativt rika, medan länder som har varit relativt rika kan bli relativt fattiga. Och det kan gå fort.

Irland var vid tidpunkten för EU-inträdet (1973) det i särklass fattigaste av alla medlemsländer. Bruttonationalprodukten per capita i Irland låg på ungefär hälften av Sveriges nivå och den var betydligt lägre än i de flesta sydeuropeiska länder. Irland befann sig vid denna tidpunkt på plats 22 i välståndsligan och halkade ner till plats 23 under 1980-talet (se figur 1). Omfattande reformer för att attrahera utländska bolag, investeringar i FoU och utbildning har lett till att Irland sedan mitten av 1990-talet upplevt en tillväxt som saknar motstycke bland utvecklade ekonomier. I dagsläget befinner sig Irland på andra plats i OECD:s välståndsliga.

Figur 1. Irland och Sverige i välståndsligan. Placering bland OECD-länder baserat på köpkraftsjusterad BNP per capita i amerikanska dollar.

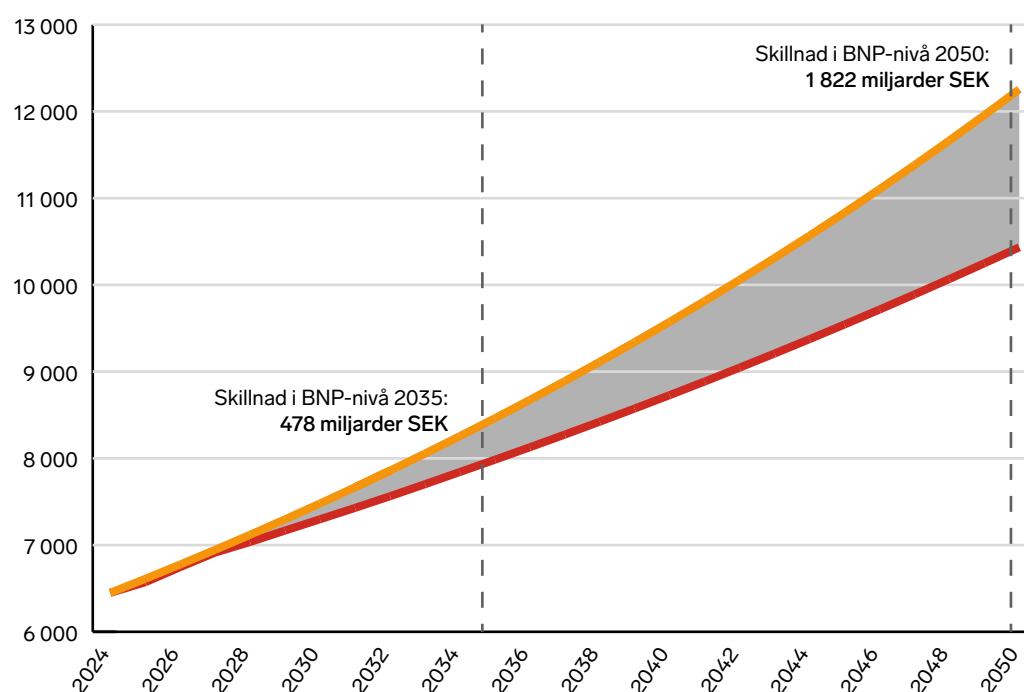
Källa: OECD och egna beräkningar.

Sverige har samtidigt tappat tillväxtkraft över tid. I början av 1970-talet befann sig Sverige på fjärde plats i välståndsligan; endast USA, Schweiz och Luxemburg hade då en högre köpkraftsjusterad BNP per capita. Sverige har nu halkat ner till en trettionde plats. Det är den lägsta placeringen någonsin – få andra länder har tappat så många placeringar så snabbt.

Detta illustrerar att länders relativa position i en BNP-rankning kan förändras mycket över tid. Små skillnader i tillväxttakt får betydande konsekvenser på sikt. Detta beror på att ökad tillväxt ger upphov till en ränta-på-ränta-effekt som över tid leder till en exponentiell påverkan på bruttonationalprodukten.

För att få ett ökat fokus mot en politik som främjar tillväxt har Svenskt Näringsliv föreslagit att Sverige bör införa ett årligt tillväxtmål på 2,5 procent, under villkoret att Sverige samtidigt klättrar i välståndsligan. Detta kan kontrasteras mot en tillväxttakt på 1,8 procent, vilket är Konjunkturinstitutets prognos över den årliga tillväxttakten i Sverige på medellång sikt. I figur 2 illustreras vad en 0,7 procentenhets högre tillväxttakt skulle innebära för bruttonationalprodukten i Sverige fram till år 2050.

Figur 2. BNP-utvecklingen vid 2,5 procents årlig tillväxt jämfört med Konjunkturinstitutets prognos på 1,8 procent, 2024–2050, miljarder svenska kronor i 2024 års prisnivå.

Källa: Svenskt Näringsliv och Konjunkturinstitutet.

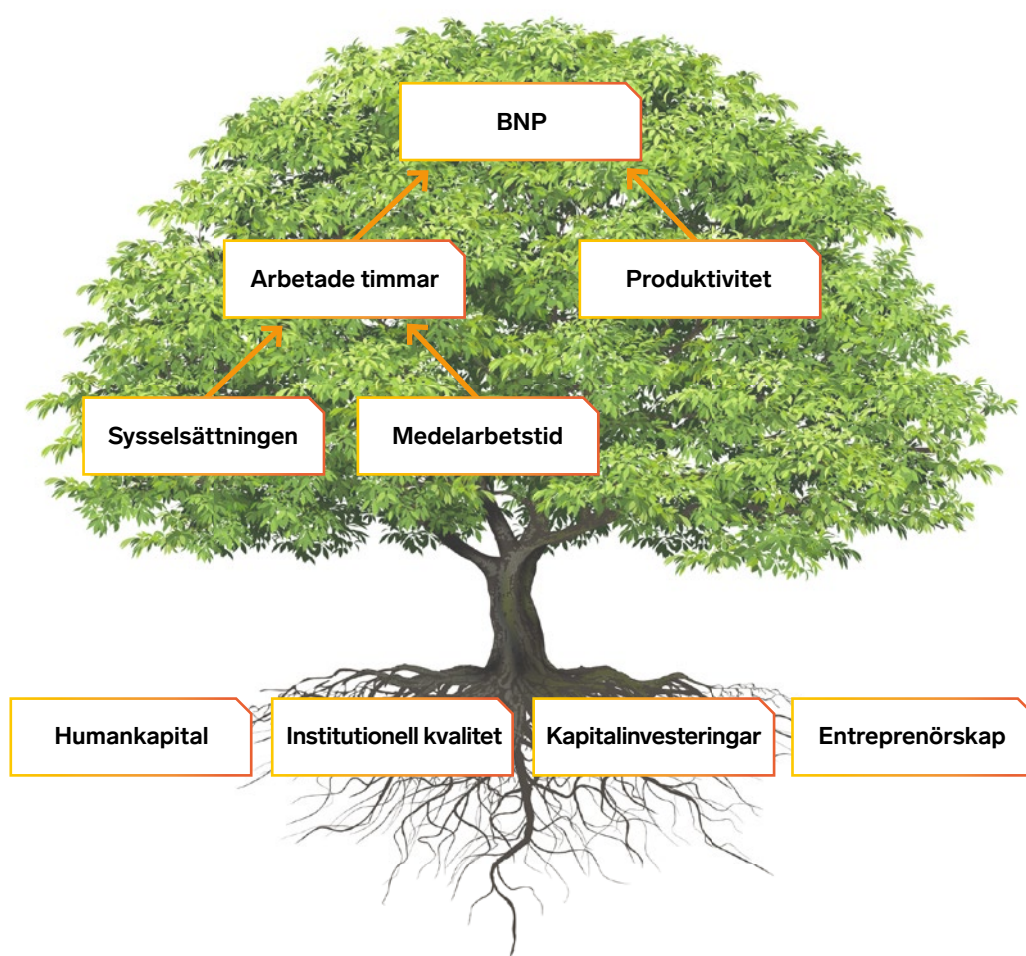
Enligt resultaten i figur 2 skulle Sveriges bruttonationalprodukt vara nästan 500 miljarder kronor högre år 2035 om tillväxten ökade med 2,5 procent. De sammanlagda årliga ökningarna av bruttonationalprodukten (den gråa arean i figuren) fram till år 2035 skulle uppgå till cirka 2 300 miljarder. Över tid blir effekten än mer påtaglig till följd av ränta-på-ränta-effekten. År 2050 skulle en årlig ökning av tillväxttakten med 0,7 procentenheter innebära att bruttonationalprodukten blir 1 822 miljarder kronor högre. De sammanlagda årliga ökningarna av bruttonationalprodukten fram till 2050 skulle uppgå till 19 264 miljarder kronor.

Bruttonationalprodukten i ett land kan delas upp i två huvudsakliga komponenter: produktivitet och antalet arbetade timmar. Högre produktivitet innebär att fler eller mer värdefulla varor och tjänster kan produceras per arbetad timme, medan ett ökat antal arbetade timmar bidrar till en större total produktion över tid. Om vi vill öka bruttonationalprodukten i Sverige behöver fokus därför riktas mot reformer som både: (1) ökar produktiviteten och (2) ökar antalet arbetade timmar.

Tillväxtträdet i figur 3 illustrerar vilken politik som möjliggör för Sverige att uppnå en högre tillväxttakt. Trädet visar att utvecklingen av bruttonationalprodukten beror på hur produktiviteten och antalet arbetade timmar utvecklas. Arbetade timmar beror i sin tur både på hur hög sysselsättningen är och på medelarbetstiden i ekonomin.

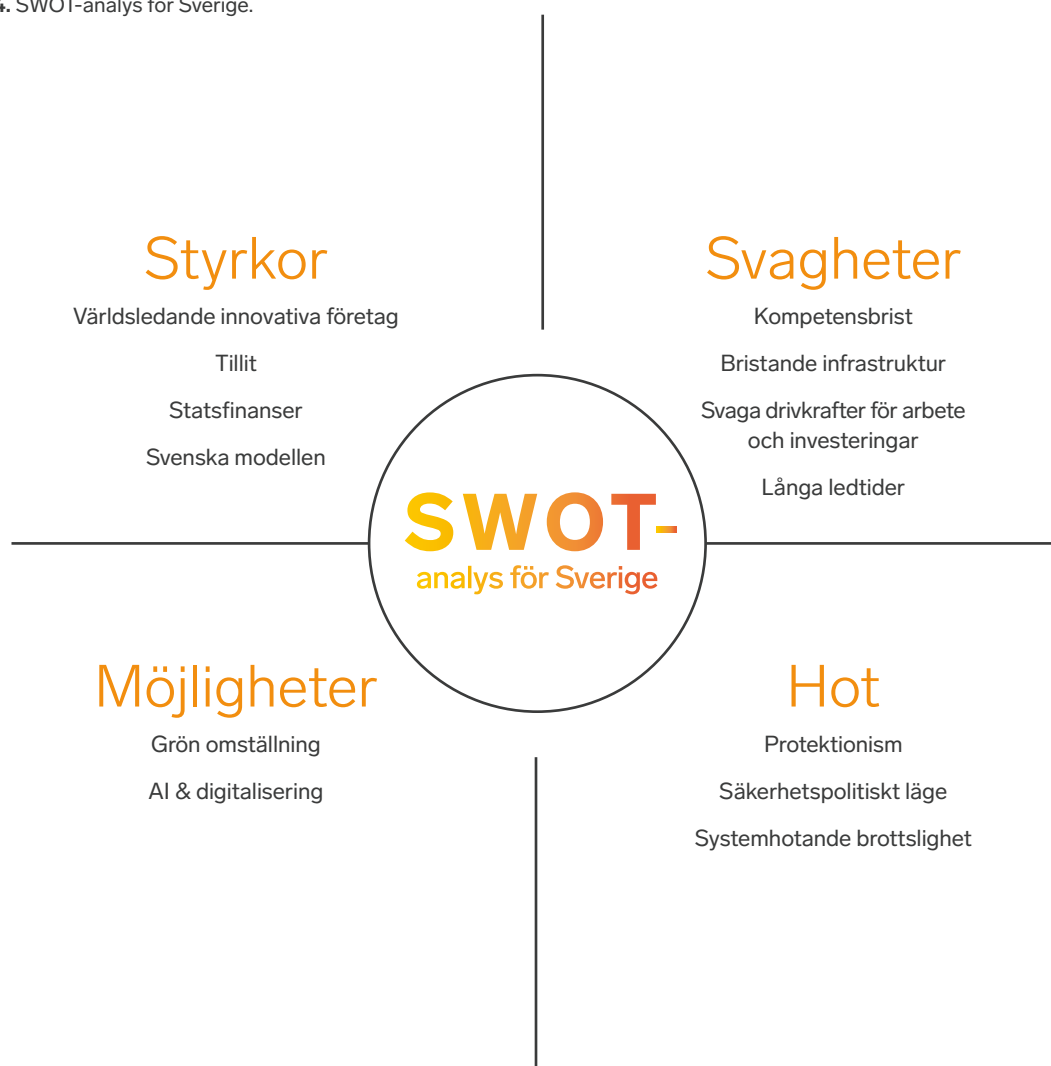
Notera att utvecklingen av arbetade timmar och produktivitet är en funktion av mer djupt rotade faktorer, som formas av de politiska beslut som tas. Det handlar exempelvis om hur utbildningssystemet, arbetsmarknadspolitiken, migrationspolitiken och skattepolitiken samverkar och bidrar till företagens kompetensförsörjning; hur lagar och institutioner påverkar investeringar i samhällskritisk infrastruktur som underlättar transporter, bidrar till en stabil energiförsörjning, tar vara på digitaliseringens tillväxtkraft och säkerställer att bostäder byggs där behoven finns; hur politiken utformas för att stimulera investeringar i kapital, humankapital och FoU samt hur regler och tillståndprocesser kan förenklas för att få fler växande företag.

Figur 3. Tillväxtträdet.

Det är genom att påverka tillväxtträdets rötter som Sverige kan klättra i välståndsligan och uppnå ett tillväxtmål på 2,5 procents årlig tillväxt. För att åstadkomma detta krävs därför breda strukturreformer som både möjliggör ökad produktivitetstillväxt och en tillväxt av antalet arbetade timmar.

Figur 4. SWOT-analys för Sverige.

I SWOT-analysen i figur 4 presenteras styrkor, svagheter, möjligheter och hot för tillväxten i Sverige. En styrka är att Sverige har ett flertal världsledande företag på sin hemmamarknad, verksamma i en rad olika branscher. Detta innebär att reformer som ökar drivkrafterna för dessa företag att investera och anställa ökar tillväxten. Generellt förbättrade förutsättningar att bedriva verksamhet i Sverige gör det också mer intressant att starta nya företag som kan utmana de befintliga aktörerna, samtidigt som det kan locka företag från andra länder att etablera sig i Sverige. Sammantaget ökar detta konkurrensen, ger upphov till nya innovationer och skapar en grogrund för ökad tillväxt i ekonomin.

Sverige har också en hög grad av social tillit i samhället. Detta innebär att medborgarna i Sverige i relativt sett hög utsträckning anser att det går att lita på personer som de inte känner. Samhällen som kännetecknas av en hög social tillit tenderar att ha mer fungerande demokratiska institutioner, ett mer jämnt fördelat ekonomiskt välbefinnande och en lägre grad av korruption. En hög grad av social tillit i ett samhälle minskar också antalet konflikter, samt behovet av kontrakt och kontroller. Detta innebär att resurser kan användas på ett mer effektivt sätt. Forskningen har visat att länder som kännetecknas av en hög grad av social tillit i allmänhet har ett högre ekonomiskt välbefinnande jämfört med länder med lägre grad av social tillit. Att Sverige kännetecknas av en hög grad av social tillit är därför en grundläggande styrka som på ett flertal sätt kan hjälpa till att främja den ekonomiska tillväxten i landet.

En annan styrka i Sverige är de starka statsfinanserna. Statsskuldens andel av bruttonationalprodukten låg på låga 33,5 procent under det sista kvartalet 2024, vilket kan jämföras med att den genomsnittliga skulden i EU-27 uppgår till 81 procent. Fem länder i EU-27 har en statskuld som överstiger 100 procent av bruttonationalprodukten. Detta innebär att Sverige i jämförelse med andra länder är i en god position för att genomföra stora investeringar som lyfter tillväxten, utan att det äventyrar den statsfinansiella stabiliteten. I ett säkerhetspolitiskt osäkert läge innebär de goda statsfinanserna också att satsningar på försvaret kan göras, utan att det tränger undan satsningar som är viktiga för att få fart på tillväxten i Sverige.

Slutligen är den svenska arbetsmarknadsmodellen en styrka som återkommande bidragit till en positiv reallöneutveckling, samt i ett internationellt perspektiv få konflikter på arbetsmarknaden. Parterna har också under inflationskrisen klarat av att förhandla fram löner som inte är inflationsdrivande.

Det finns dock en rad svagheter i Sverige som behöver adresseras för att möjliggöra en ökad tillväxt. Problem att hitta personal med rätt kompetens utgör det största tillväxthindret när företagen själva får välja. Fler än vartannat företag uppger att detta är ett betydande tillväxthinder som förhindrar dem från att växa. Denna kompetensbrist finns samtidigt som Sverige har bland de högsta arbetslöshetsnivåerna i EU och många som är sysselsatta arbetar för få timmar för att kunna försörja sig på sin lön. Utanförskapet är omfattande och matchningen av arbetslösa och lediga jobb har aldrig varit sämre.

Ytterligare en svaghet i Sverige som håller tillbaka tillväxten är de brister som finns i den samhällskritiska infrastrukturen. Många företag vittnar om att deras tillväxt påverkas negativt av att gods inte kommer i tid till följd av bristande underhåll i transportinfrastrukturen. Det bristande underhållet försvårar också arbetspendlingen. Samtidigt är problemen med infrastrukturen bredare än så. Brister i energiförsörjningen har lett till effektbrist, samt volatila och höga elpriser. Digitaliseringens kraft har inte tagits till vara fullt ut och avsaknaden av bostäder gör att kompetensförsörjningen på tillväxtorter försvåras.

Sverige har också relativt sett höga skatter inom vissa områden, som försvårar för företag att växa. Indirekta skatter på arbetskraft gör att arbetskraftskostnaderna blir högre än i andra länder. Höga kapitalskatter gör det svårare att locka företag och investeringar till Sverige, samtidigt som höga marginalsatser på arbete försvårar rekryteringen av internationella talanger och experter. Det senare är också problematiskt eftersom det minskar viljan att arbeta och utbilda sig, vilket hämmar tillväxten.

Många regler, samt en överimplementering och övertillämpning av EU-regler, försvårar också för företag att växa. Speciellt alarmerande är de långa ledtiderna för att genomföra investeringar i Sverige. Långa och icke-transparenta tillståndprocesser leder till att företag väljer att investera i andra länder och att tillväxtpotentialen i Sverige inte realiserar.

En agenda för ökad tillväxt behöver ta tag i dessa svagheter. Tillväxtagendan behöver också omfamna de möjligheter som gör att Sverige kan utnyttja sina styrkor för att genomföra reformer som får fart på tillväxten.

Sverige ligger till exempel långt framme när det gäller investeringar i den gröna omställningen, som pågår med full kraft i tusentals företag runt om i hela Sverige. En omställning som innebär affärs-möjligheter och där exporten bidrar till att minska de globala koldioxidutsläppen. Sverige är dessutom ett ingenjörsländ som har goda förutsättningar att ligga i framkant i den teknologiska omställning som appliceringen av AI-teknologin för med sig.

En grön omställning är inte alltid smärtfri att genomföra och AI-teknologin för med sig vissa risker. Men dessa transformationer innebär möjligheter. Om vi klarar av att skapa förutsättningar för att företag i Sverige ska fortsätta att ligga i framkant i den gröna omställningen kommer det att bidra till den ekonomiska tillväxten. Den ekonomiska tillväxten är dessutom en grogrund för att det ska kunna ske fler investeringar som minskar de globala koldioxidutsläppen. Hur AI-teknologin appliceras och utvecklas kommer att få betydelse eftersom nya teknologiska språng tenderar att få stora produktivitetshöjande effekter. Tillväxten kan därmed öka relativt mycket i de länder som ligger i framkant när det gäller utvecklingen och användningen av AI.

Men arbetet med att få fart på tillväxten behöver också ses i ljuset av de hot som finns i världsekonomin. På kort tid har protektionism gått från att vara ett potentiellt hot till att bli en högst reell verklighet. När allt tydde på att vi var på väg upp ur lågkonjunkturen har den amerikanska handelspolitiken tagit oväntade vändningar. Ingen vet idag var det kommer att sluta. Hot om ökade tullar och handelskrig, samt ett mindre stabilt säkerhetspolitiskt läge, skakar i grunden om förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen i världen. Ett öppet handelsberoende land som Sverige påverkas i hög grad av detta.

Den osäkerhet som skapats av den senaste händelseutvecklingen innebär att det finns en uppenbar risk att världsekonomin påverkas negativt, även om det inte blir några chockhöjningar av tullnivåerna. Detta beror på att det finns en kvardröjande osäkerhet, som inverkar negativt på tillväxten under en längre period. Företag och investerare kommer att vara på sin vakt mot nya tullar och efterföljande svängningar på marknaden. Nya dramatiska och rentav absurda beslut kan återkomma när som helst. Bara den vetskapen och rädslan kommer att påverka hur företagen agerar.

Resultatet blir att många avvaktar. Beställningar som inte måste ske, får vänta. Investeringar som kan skjutas upp, skjuts upp. Det här är klassiska ingredienser för sänkt tillväxt. Hur bör då Sverige och Europa agera i det här läget?

Svaret är att vi i första hand bör sopa rent framför egen dörr. Det som vi har rådighet över bör vi genomföra. Genom kloka beslut på hemmaplan kan vi mildra de negativa effekter som kommer utifrån. Vi kan rentav hitta sätt att utnyttja situationen till vår egen fördel. Fokuset på att stärka vår egen tillväxtkraft blir än mer viktig i en tid då den rådande världsordningen skakar.

När IMF skrev ner de globala tillväxtprognoserna efter den amerikanska handelschocken i april var mönstret tydligt. Den amerikanska BNP-prognosen justerades ner med 1 procent, EU:s med bara 0,2 procent. Vi drabbas, men vi drabbas inte lika mycket som den som hittade på politiken. Protektionismens första offer är protektionisten själv.

Sverige och EU kan för närvarande erbjuda något som USA inte kan, nämligen förutsägbarhet. Det går redan att se att investeringarna i högre utsträckning hamnar hos oss. Den svenska långräntan ligger stabilt på en relativt låg nivå och kronan har stärkts. Dollarn har tappat i värde. Kapitalförvaltare flyttar tillgångar från USA till Europa. Vi är populära jämfört med alternativet. Om vi kan fortsätta att vara det och om vi kan se till att kapitalet hamnar i produktiva investeringar, så är det ett tillfälle som kan användas för att långsiktigt stärka Sveriges tillväxtkraft.

USA:s omläggning verkar även på ett annat sätt. Under flera decennier har mönstret varit att USA har haft ett handelsunderskott och vi ett handelsöverskott. Eftersom betalningsbalansen alltid måste gå jämnt upp, blev resultatet ett kapitalflöde från oss till USA. Vi har successivt investerat alltmer i USA. Och det har inte varit dåligt. Våra pensionsfonders deläggande i de amerikanska techföretagen har gett god avkastning. Men om USA nu minskar sitt underskott kommer det att påverka kapitalflödet. Mer kapital kommer antingen att stanna hos oss, eller till och med börja flöda till oss.

Här uppstår en möjlighet, och frågan är hur vi ska använda oss av den. Det är en stor skillnad mellan bästa och sämsta utfall. Kapitalet kan passivt hamna som portföljinvesteringar i befintliga tillgångar eller i statspapper, och då blir effekten begränsad. Men om Sverige kan erbjuda ett mer dynamiskt företagsklimat, då går kapitalet in i nya företagsinvesteringar och tekniskiften. Då bryter vi ny mark och skapar en framtidssäkrad och hållbar produktionskapacitet. Det är något vi kommer att ha nytta av under lång tid framöver, alldeles oavsett hur det går med den globala osäkerhet vi lever i just nu.

Och det är inte bara finansiellt kapital och kapitalinvesteringar som kan lockas till Sverige i högre utsträckning, utan även talanger och experter från andra länder. Tillväxt påverkas i hög grad av det humankapital som finns i landet. Och förutsättningarna för att locka till sig talanger och experter från andra länder ökar om vi kan genomföra tillväxtreformer som skapar förutsägbarhet och leder till att Sverige blir en trygg hamn i en orolig omvärld.

I den här rapporten lägger vi fram förslag som syftar till att främja den svenska tillväxten, inte kortsiktigt ett enskilt år, utan uthålligt och hållbart. Förändringsarbete är inte gjort i en handvändning och mycket av det vi föreslår är politiskt krävande. Men det är värt ansträngningen.

I kommande avsnitt presenteras vår tillväxtagenda. Den innehåller en bredd av reformer eftersom det inte finns något alexanderhugg för att få fart på tillväxten. God tillväxtpolitik kännetecknas av att alla stora och små hinder som håller tillbaka tillväxtkraften i den svenska ekonomin rivs. Reformer för ökad tillväxt behöver accelereras inom följande fyra områden:

1.

Förbättrad kompetensförsörjning

Sverige behöver en utbildnings- och kunskapspolitik som i varje steg – från förskola till spetsforskning – förmedlar de kunskaper och färdigheter som krävs för att individen ska ha goda livschanser och för att näringslivet ska kunna rekrytera till välbetalda och utvecklande arbeten.

2.

Upprustning av infrastrukturen

Vi behöver prioritera de infrastrukturinvesteringar som ger bästa avkastning för samhället och som gör näringslivet mer konkurrenskraftigt. En energipolitik som möjliggör investeringar i fossilfri kraft, inklusive ett långsiktigt svenskt kärnkraftsprogram.

3.

Ökade drivkrafter för jobb och investeringar

Vi behöver en skattepolitik som stimulerar arbete, företagande och investeringar. Som uppmuntrar entreprenörskap och som är internationellt konkurrenskraftigt i både totala nivåer och utformning.

4.

Regelverk för ett växande näringsliv

Vi behöver ett avregleringsarbete som tar bort krånglet i företagens vardag och som snabbar upp och effektiviserar tillståndsprocesser. Goda idéer får inte dö i byråkratins kvarnar.

Förbättrad kompetensförsörjning för näringslivet

Företagen i Sverige uppger att deras största tillväxthinder är svårigheten att hitta personal med rätt kompetens. Att vi samtidigt har en hög kvardröjande arbetslöshet visar att matchningen mellan företagens behov och arbetskraftens kompetens inte fungerar. Företag som vill växa förhindras till följd av att de inte hittar personal med nödvändig kompetens för sina utlysta tjänster. För att få bukt med detta krävs en rad insatser som säkerställer att näringslivets behov av personal med rätt kompetens tillgodoses.

När det gäller skolan måste Sverige göra rätt från början. Förskolan behöver bli bättre på att rusta barnen för skolstart och kvaliteten i svensk grundskola behöver stärkas. Elevernas förbättrade resultat ska kunna följas både i nationella och internationella kunskapsmätningar. Förbättringar behöver ske för alla elever, både för bredd och spets.

Vidare behövs fler utbildningar som leder till jobb. Utbildningarna behöver också vara relevanta för att underlätta övergången mellan utbildning och arbetsmarknad. Genomströmningen i den högre utbildningen behöver öka och svenska högskolestudenter måste påbörja och avsluta utbildningen tidigare i livet.

Men allt kommer inte att kunna lösas med en förändrad utbildningspolitik, framför allt inte på kort sikt. Företagen behöver också få bättre förutsättningar för att attrahera, rekrytera och behålla internationell kompetens. De länder som blir vinnare i jakten på internationella talanger kommer vara de som kännetecknas av högre tillväxt.

Ett annat problem som behöver åtgärdas är att matchningen mellan lediga jobb och arbetslösa inte fungerar tillfredsställande. Det behövs därför insatser för en mer effektiv arbetsmarknadspolitik. Om det blir lättare för företagen att hitta den kompetens som de söker kan både antalet arbetade timmar och produktiviteten öka. Forskningen är glasklar: investeringar i humankapital driver tillväxt. Insatser för att förbättra kompetensförsörjningen kan därför ge stora positiva effekter på tillväxten i ekonomin.

För att den svenska kunskapsekonomin ska få full utväxling krävs en miljö som främjar ökade investeringar i forskning och utveckling. Ökade satsningar behövs och ett effektivare samarbete mellan lärosäten och näringsliv. Sverige missade den första vågen av AI. Vi står nu inför nästa steg, bland annat AI som forskningsverktyg. I kombination med kvantteknik kommer forskningsproduktiviteten att öka dramatiskt. Det är därför fundamentalt viktigt för Sveriges tillväxt och välbefinnande att inte missa denna kommande våg av ny teknik.

Høj kvaliteten i grundskolan

Även om resultaten nu går åt rätt håll finns det mer att göra för att förbättra svensk skola. Att över 16 procent av eleverna som lämnade grundskolan vårterminen 2024 saknade behörighet till ett nationellt gymnasieprogram är ett stort problem för både samhälle och näringsliv. En betydande andel av de som är arbetslösa idag har inte en gymnasieexamen. För att öka antalet arbetade timmar i ekonomin och därmed tillväxten, så är det av stor betydelse att fler klarar grundskolan.

Den nyligen presenterade läroplansutredningen innehåller många viktiga förslag, inte minst de mer kunskapsrika läro- och kursplaner som utredningen vill se. Men det finns en risk att förslagen vattnas ur under den fortsatta beredningen. Regeringen måste därför säkerställa att de nya läro- och kursplanerna verkligen innehåller ämnes- och faktakunskaper och har en tydlig progression i alla ämnen.

Minst lika viktigt är att förslagen om ett nytt betygssystem genomförs så att vi effektivt kan motverka glädjebetyg och betygsinflation. Det är också viktigt att vi får ännu mer undervisningsskickliga lärare. Våra lärare behöver vara bäst i klassen i de ämnen de undervisar i och vara väl betrodda med vad vetenskapen säger om hur barn lär sig. De behöver också få god tillgång till övning och praktik som förbereder dem för det viktiga arbetet i klassrummet. Därför behöver lärarutbildningen reformeras.

Ska lärarna trivas och kunna göra ett bra arbete måste skolan – som alla arbetsplatser – fokusera på kvalitet och arbetsro. Forskning visar att skolor med tydligt fokus på kunskaper och höga förväntningar både på elevernas beteende och studieresultat är särskilt betydelsefulla för elever med svag socioekonomisk bakgrund. Därför vill vi se att fler skolor ges förutsättningar att höja kraven för att hjälpa sina elever lyckas.

Enligt den senaste Pisa undersökningen har nästan var fjärde 15-åring i Sverige för låg läsförmåga. Bland 15-åringar med utländsk bakgrund är det nästan hälften som inte klarar läsningen tillräckligt bra för det moderna samhällets krav. Ska vi ändra på detta behöver vi göra mer rätt redan från början. Förskolan bör få ett förstärkt uppdrag att – med leken som grund – bättre rusta barnen för skolstart.

Svensk skola behöver i ökad utsträckning bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Dit hör en mer systematisk träning av kopplingen mellan bokstäver och ljud på lågstadiet och att eleverna tränar mer högläsning. Vi behöver också bryta med den idag alltför rådande "vänta-och-se-strategin" så att elever som har svårt tidigt ges verkligt anpassad träning för att komma i kapp.

Fattar politikerna rätt beslut kan vi nå Svenskt Näringslivs mål att Sverige ska vara bästa EU-land i både Pisa och TIMSS år 2035, samtidigt som andelen svaga elever halveras och andelen elever som når avancerade kunskaper fördubblas. Men då måste alla goda krafter få bidra. Fler elever borde erbjudas plats i riktigt bra skolor och skickliga skolhuvudmän (både fristående och kommunala) borde få uppdrag att driva fler skolor medan dåliga skolor, oavsett driftsform, ska förbättras eller avvecklas under ordnade former.

Den svenska valfrihetsmodellen på skolområdet behöver utvecklas, inte avvecklas. Modellen skapar förutsättningar för valfrihet och högre kvalitet, med avgiftsfrihet för alla elever oavsett bakgrund och bostadsort. Att fristående aktörer har lika bra eller bättre resultat än socioekonomiskt jämförbara kommunala skolor visar att valfrihet inte sker på bekostnad av kvalitet; om något är det tvärtom så att de privata aktörerna bidrar till en högre kvalitet.

Brister förekommer hos både kommunala och fristående aktörer. Därför behöver kvalitetsuppföljningen skärpas i alla skolor (både offentliga och fristående) genom en vassare skolinspektion. Många av landets bästa skolor drivs av fristående aktörer och dessa bidrar inte bara genom hög kvalitet och goda kunskapsresultat, utan också med välgörande konkurrens som enligt studier också förbättrar kunskapsresultaten i närliggande kommunala skolor. Möjligheten att välja och driva bra skolor behöver därför utvecklas, inte avvecklas. Skolpengen ska vara rättvist utformad så att den varken gynnar eller missgynnar vissa skolor baserat på vilken typ av huvudman man har.

Vi föreslår följande reformer för att förbättra grundskolan:

- Inför kontrollstationer som på vetenskaplig grund tidigt fångar upp de barn och elever som har svårt (särskilt med språk, läsning och matematik) och snabbt erbjuder anpassad stödundervisning för att komma i kapp.
- Genomför åtgärder för att stärka studieron i skolan.
- Stärk kunskaperna i svenska genom språkförskola och mer effektiv läs- och skrivinlärning på vetenskaplig grund, inte minst för de många elever som har svenska som andraspråk.
- Utveckla valfriheten och konkurrensen genom en rättvis skolpeng och obligatoriska samordnade skolval i alla kommuner. Skickliga huvudmän ska kunna öppna fler skolor och dåliga ska förlora sitt tillstånd att driva skola.

Stärk branschinflytandet i yrkesutbildningen

Att förbättra och reformera ett utbildningssystem tar tid och kräver politisk handlingskraft. Gymnasial yrkesutbildning är den utbildningsbakgrund som företag efterfrågar mest. Vi behöver gå från att 30 procent av en årskull går en gymnasial yrkesutbildning till att 40 procent av en årskull tar examen från en. Om inget görs kommer vi att sakna drygt 230 000 yrkesarbetare 2040.

Branscherna i Sverige har väsentligt mindre makt och inflytande över yrkesutbildningen än i andra jämförbara europeiska länder, till exempel saknar branscherna idag

reell makt över yrkesutbildningarnas innehåll. Företag och branscher behöver få väsentligt mer makt och ansvar över den gymnasiala yrkesutbildningen när det gäller innehåll och kvalitetssäkring, men också till viss del dimensionering. Då ökar utbildningarnas attraktionskraft, kvalitet och relevans, så att fler unga vuxna kan skaffa sig jobb och få en bra start på vuxenlivet.

För att förbättra yrkesutbildningarna föreslår vi:

- Ökat branschinflytande över den gymnasiala yrkesutbildningens struktur, utformning och genomförande. Uppdraget till Skolverkets nationella programråd behöver förändras så att branscherna får ett formellt inflytande över yrkesutbildningarna.
- Ny modell för branschskolor. Säkerställ att det finns en modell för samlade utbildningsmiljöer till dyra och små utbildningar, där både gymnasial och eftergymnasial yrkesutbildning kan bedrivas.

Öka relevans och genomströmning på svenska lärosäten

Så mycket som 70 procent av företagen tycker att det är svårt eller mycket svårt att rekrytera till positioner som kräver högskoleutbildning. Det är ett faktum att vissa typer av utbildningar leder till arbete i högre utsträckning än andra. Fyra av tio företagsrepresentanter upplever att den högre utbildningen och forskningen vid lärosätena brister i relevans.

Det är samtidigt inte bara näringslivet som vill ha en bättre matchning mellan utbildning och jobb. Arbetsmarknaden spelar en viktig roll vid valet av utbildning. När landets blivande studenter blir tillfrågade vad de efterfrågar i en högskoleutbildning uppger många intresse för utbildningen, tätt följt av faktorer med nära koppling till arbetsmarknaden såsom möjlighet till karriär, att utbildningen är framtidssäker och att kunna få en hög lön. Matchningen har stor förbättringspotential. De samhällsekonomiska vinster som skulle uppstå om studenter i högre utsträckning än idag läser utbildningar som motsvarar arbetsmarknadens behov är betydande.

Ett viktigt effektivitetsmått är när studenter påbörjar respektive avslutar sina högskolestudier eftersom det påverkar antalet år i arbetslivet. Svenska studenter påbörjar och avslutar sina studier sent.

Examensfrekvensen är 44 procent och säger något om vad som kommer ut ur systemet sett till vad som går in. Att inte ens hälften av studenterna som påbörjar högre studier tar examen är problematiskt och något som behöver motverkas.

Lika viktigt ur ett effektivitetsperspektiv är att en stor andel av de examinerade tar examen inom avsatt tid. Denna andel uppgår till endast 42 procent i Sverige, vilket innebär att studenter kommer för sent ut i arbetslivet.

Det behövs också att det högre utbildningsväsendet reflekterar arbetsmarknadens behov för att arbetslivet ska kunna klara sin kompetensförsörjning. Samverkan mellan lärosäten och näringslivet är en framgångsfaktor för att få till en bättre matchning mellan det som efterfrågas och ett relevant program- och kursutbud.

Resurser till lärosäten bör fördelas med tydliga ekonomiska drivkrafter för utbildningskvalitet och anpassning till arbetsmarknadens behov. Det innebär bland annat att utbildningar som leder till högre anställningsgrad och bättre matchning med arbetslivets krav bör få större anslag. En samverkansbonus som premierar lärosäten som effektivt samarbetar med arbetslivet bör införas. Syftet är att skapa drivkrafter för att integrera arbetslivsanknytning i utbildningar – från planering till studenternas etablering på arbetsmarknaden. Flexibilitet för livslångt lärande behöver åstadkommas genom att resurstilldelningen anpassas för att underlätta för yrkesverksamma att fort- och vidareutbilda sig. Det kan exempelvis innebära större resurser till deltidskurser, distansutbildningar och kurser utanför traditionella program.

För att öka genomströmningen och relevansen i den högre utbildningen föreslår vi följande:

- Reformera resurstilldelningssystemet för högre utbildning, så att utbildningar som leder till jobb och som samverkar med näringslivet får större del av anslagen.
- Öka resurser till kortare utbildningar utanför traditionella program så att fortbildning och vidareutbildning för yrkesverksamma, det så kallade livslånga lärandet, underlättas.

Relevant forskning

Universitet i toppklass är en förutsättning för att näringslivet ska kunna investera i forskning, utveckling och innovation. Samtidigt finns det produktivets- och effektivitetsutmaningar på svenska lärosäten. Av den anledningen behövs ett nytt resurstilldelningssystem för lärosätenas forskningsanslag som ger tydligare ekonomiska drivkrafter för kvalitet och relevans.

Den internationella trenden har under en längre tid gått mot en generellt ökad konkurrensutsättning av universitetens forskningsfinansiering, något som också stöds av bland annat OECD. Disruptiva teknologier som AI och kvantteknik har en potential att förändra stora delar av vårt samhälle i

grunden, inte minst som nytt revolutionerande forskningsverktyg. Det kommer att krävas ökade satsningar inom dessa områden för att Sverige inte ska missa denna kommande våg av nya AI-applikationer.

Akademisk forskning nyttiggörs genom spridning av ny kunskap till företag och andra aktörer i det omgivande samhället. Kunskapen kan spridas både kodifierat och icke-kodifierat när studenter och forskare rör sig mellan akademi och näringsliv. En avgörande faktor för att uppnå detta är en god forsknings- och utbildningssamverkan mellan akademi och företag.

För att forskningen i Sverige ska bli mer relevant föreslår vi följande:

- Gå vidare med det aviserade förslaget i forskningspropositionen om ett nytt resursfördelningssystem för forskning med tydliga drivkrafter för kvalitet och relevans.
- FoU-satsningar på AI och kvantteknik – nya teknologier med bred och stor påverkan på hela samhället.

En effektiv arbetsmarknadspolitik

Att Sverige har hög arbetslöshet samtidigt som företagen inte lyckas hitta den kompetens de söker håller tillbaka tillväxten. När en stor andel av arbetskraften inte arbetar blir det på kort sikt färre arbetade timmar i ekonomin. När företagen inte kan hitta och anställa personal med rätt kompetens kan de inte växa och utvecklas som planerat, vilket får negativa effekter på deras produktivitetsutveckling även på lång sikt.

Arbetsmarknadspolitiken syftar till att motverka långtidsarbetslöshet och få arbetssökande att aktivt söka arbete. Därtill ska arbetslösa utbilda sig så att deras kompetens matchar de behov som finns i näringslivet. Flera reformer behövs för att få arbetsmarknadspolitiken att fungera bättre och därigenom bidra till en högre tillväxt.

Arbetsförmedlingens uppdrag är fortsatt för omfattande och för spretigt. Myndigheten är fortfarande stor, ineffektiv och impopulär och behöver få ett mer fokuserat uppdrag. Reformeringsen av Arbetsförmedlingen var ett försök att bryta upp gamla strukturer och mönster och etablera en renodling av uppdraget. Den blev dessvärre inte genomförd, utan stannade vid att marginellt fler arbetslösa får hjälp av en extern matchningsaktör. Regeringen har under senare tid gett Arbetsförmedlingen nya uppdrag som ytterligare bidrar till komplexiteten, till exempel att myndigheten återigen ska bygga upp interna kapaciteter för matchning av arbetslösa. Det är en återgång till den gamla arbetsmarknadspolitiken som inte fungerade.

Fler arbetssökande behöver ta del av det omfattande utbildningsutbud som står till buds. Samtidigt är det många av de arbetslösa som i första hand vill ha ett jobb. Därför är mer jobbnära insatser, såsom praktik och matchningstjänster, viktiga för att bryta arbetslöshet. Ett generellt problem är att många av de som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen inte får ta del av effektiva insatser för att komma i arbete. Antalet som deltar i olika insatser, såsom nystartsjobb, yrkessvenska, Rusta och matcha eller arbetsmarknadsutbildning har minskat och är på för låga nivåer. Fler arbetssökande bör få ta del av Rusta och matcha, och tidigare än idag. Samtidigt måste kvaliteten och effektiviteten i tjänsten hållas uppe så att fler arbetssökande kommer i arbete.

Arbetsmarknadsutbildningen kan bidra till att stärka kompetensförsörjningen. Idag är kvaliteten och effektiviteten för låg, vilket leder till att för få övergår i arbete efter avslutad insats. Det finns potential till förbättring genom bättre samverkan med branscherna, fler rekryteringsutbildningar, och stärkt upphandlingsprocess. En omläggning behöver göras så att målgruppen omfattar arbetssökande som har realistiska förutsättningar att komma i arbete efter genomgången utbildning. Om arbetsmarknadsutbildningar blir mer effektiva finns skäl att också öka volymerna. Men det är viktigt att det sker i rätt ordning.

För att effektivisera arbetsmarknadspolitiken föreslår vi:

- En renodling av Arbetsförmedlingens uppdrag och verksamhet. Med ett mer begränsat uppdrag kan myndigheten fokusera på sin myndighetsutövning, till exempel att säkerställa att arbetssökande kommer i kontakt med myndigheten, registrera arbetssökande, bedöma stödbehov, upprätta handlingsplaner och kontrollera arbetssökandes sökaktivitet samt leverantörers kvalitet.
- Effektiviteten i arbetsmarknadsutbildningarna kan ökas genom att sätta upp ett mål att 70 procent av deltagarna är i jobb 90 dagar efter avslutad utbildning.
- Rusta och matcha bör omfatta fler arbetssökande och ske tidigare än idag. Kvaliteten måste upprätthållas genom färre och bättre leverantörer och tydliga krav vid upphandlingen.
- Stärkt språkstöd. Många arbetssökande har svaga kunskaper i svenska. Med bättre språkstöd inom arbetsmarknadspolitiken kan fler komma i arbete.
- Se över taket i lönebidragen. Sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har minskat avsevärt. Taket i lönebidraget behöver höjas i förhållande till den allmänna löneutvecklingen i syfte att stärka funktionsnedsattas möjligheter på arbetsmarknaden.

Bättre förutsättningar att attrahera internationell kompetens

Arbetskraft från andra länder tillför viktig kompetens till många delar av näringslivet och bidrar till att antalet arbetade timmar och produktiviteten på den svenska arbetsmarknaden kan öka, vilket stärker den ekonomiska tillväxten. Företag som anställer arbetskraftsinvandrare växer dessutom snabbare och anställer fler nya medarbetare än jämförbara företag. De arbetstillstånd som beviljades under 2023 motsvarar arbetsinsatser som genererade 52 miljarder kronor i ökad brutto-nationalprodukt och 17 miljarder kronor i ökade skatteintäkter.

För svenska företag är möjligheten att kunna rekrytera internationell kompetens ett viktigt komplement till den inhemska och europeiska arbetskraften. Regeringens ambition att höja det politiskt satta lönegolvet kommer avsevärt att försämra kompetensförsörjningen för svenska företag. För att lindra effekterna vill regeringen undanta bristyrken från medianlönekravet. Det här blir en myndighetsstyrd bedömning av brister på arbetsmarknaden, som blir trubbig, oförutsägbar och krånglig.

Det finns många initiativ som pågår för att attrahera utländsk kompetens till Sverige. Men arbetet är spretigt och sker utan samordning, vilket minskar effektiviteten. Mer samordning skulle behövas inom ramen för en nationell strategi.

Sverige behöver också locka fler utländska entreprenörer att driva näringsverksamhet i Sverige. Inspiration kan hämtas från andra länder. De regler som idag ger möjlighet för utländska entreprenörer att driva näringsverksamhet i Sverige tillkom under en tid när arbetsmarknaden såg annorlunda ut. Vissa förbättringar har gjorts i regelverket avseende bland annat möjligheten för högutbildade personer att starta företag i Sverige, men det är långt ifrån tillräckligt.

För att Sverige ska kunna konkurrera på en global marknad om efterfrågad internationell kompetens och locka fler företag till Sverige behöver ytterligare och mer ambitiösa åtgärder vidtas.

För att attrahera internationell kompetens föreslår vi följande:

- Det ska räcka med heltidslön i enlighet med lägsta nivå i tillämpligt kollektivavtal för att arbetstillstånd ska beviljas.
- Inför en nationell samordningsmodell med en operativ funktion som ansvarar för att leda och styra arbetet med att attrahera internationell kompetens till Sverige.
- Ta fram ett nytt regelverk som ger ökade möjligheter att starta företag i Sverige, exempelvis genom att införa ett särskilt startup-visum.

Upprustning av infrastrukturen

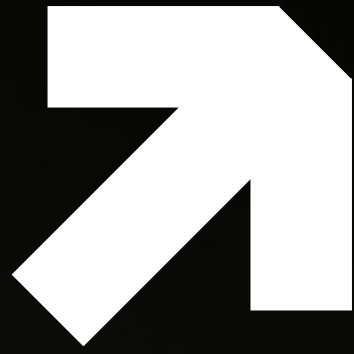
Tillväxten i Sverige hämmas av att infrastrukturen är sliten, brister i kapacitet och täckning samt är känslig för störningar. Infrastruktur handlar i bred bemärkelse om att det grundläggande behovet av transporter, energi och bostäder måste fungera för att företagen ska kunna växa och anställa fler.

Företagen pekar ut bristande transportinfrastruktur som ett hinder för deras tillväxt. Problemet är störst för stora företag som levererar höga förädlingsvärden, vilket innebär att åtgärder för att förbättra infrastrukturen är viktiga för att deras expansionsplaner ska realiseras. När företagens godstransporter fördröjas och försenas medför det kostnader och lägre förädlingsvärden. Brister i infrastrukturen kan också göra att Sverige går miste om företagslokaliseringar och därmed nya arbetstillfällen. Den bristande transportinfrastrukturen försvårar också arbetspendlingen och leder till negativa ekonomiska konsekvenser för de företag som drabbas. En robust och tillförlitlig transportinfrastruktur är en grundpelare för svensk konkurrenskraft.

Bostadsförsörjningen är ett exempel på en annan samhällskritisk infrastruktur, där bristen på bostäder får negativa tillväxteffekter för Sverige som land. Där företagen växer måste också människor kunna hitta bostäder. I ett flertal regioner i landet, till exempel Stockholm och Norrbotten, utgör det idag ett betydande problem för företagens kompetensförsörjning, vilket medför merkostnader och att företagen inte kan realisera sina tillväxtplaner.

Ytterligare en viktig samhällskritisk infrastruktur är elförsörjningen. Företag, inte minst inom industrin, behöver förutsägbar leverans av fossilfri el till konkurrenskraftiga priser. Idag kan företagen inte alltid räkna med detta, framför allt i elområde 4, vilket höjer kostnaderna och riskerna vid investeringar, produktionsökningar och lokaliseringsbeslut. Att vi lyckas tillgodose behovet av fossilfri och planerbar el är helt centralt för att Sverige ska kunna kombinera en starkare tillväxt med att utsläppen minskar.

Prioritera samhällsnyttig transportinfrastruktur

Under senare år har underhållet av den befintliga transportinfrastrukturen prioriterats upp, vilket välkomnas av näringslivet. Infrastrukturpropositionens satsning på underhåll medför att tidigare politiska misslyckanden har börjat åtgärdas. För att säkerställa denna satsning långsiktigt bör en underhållsplan upprättas.

Samtidigt behöver kapaciteten i vägsystemet och på järnvägen utvecklas med nya investeringar. Det centrala kriteriet vid val mellan olika offentliga investeringar är samhällsekonomisk lönsamhet. De investeringar som ger högst samhällsekonomisk nytta bör prioriteras. Sverige har en lång tradition och välutvecklad metodik för att göra samhällsekonomiska kalkyler gällande transportinfrastruktur. Metoden går ut på att kvantifiera nyttan (primärt tidsvinster men även trafiksäkerhet och utsläpp) för samhället av en infrastrukturinvestering, och ställa den mot kostnaden. Därefter rangordnas investeringarna efter samhällsekonomisk lönsamhet. Trafikverket genomför kalkyler för alla projekt som övervägs ingå i den nationella planen för de kommande tolv åren. Kalkylerna fångar inte alla aspekter. Exempel som berör näringslivet är att godstransporterna undervärderas i kalkylerna och även att trafiktoppar på turiststråk göms i den genomsnittliga trafikstatistiken. Trafikverket bör få ett uppdrag att skyndsamt se över dessa problem för att få mer rättvisande kalkyler. Dessvärre används inte de samhällsekonomiska kalkylerna fullt ut. I den innevarande nationella planen har de namngivna investeringarna en genomsnittlig samhällsekonomisk nettonuvärdeskvot (NNK) på -0,3. Det betyder att för varje satsad krona, får samhället endast tillbaka 70 öre i nytta. En förklaring är att politiker ofta prioriterar stora prestigeprojekt på bekostnad av mindre och tråkigare, men i grunden bättre, projekt.

För närvarande pågår arbete gällande Nationell plan 2026–2037, där Trafikverket lägger fram ett förslag i slutet av september som regeringen sedan beslutar om. I arbetet med att ta fram den nya planen görs en uppdelning mellan bundna och obundna projekt från tidigare plan.

Regeringen har öppnat för att ompröva obundna projekt med stora kostnadsökningar som medfört att den samhällsekonomiska lönsamheten försämrats. Det finns en stor potential att göra detta och i stället prioritera projekt med större samhällsekonomisk nytta.

På basis av Trafikverkets tidigare publicerade samhällsekonomiska kalkyler kan man konstatera att den genomsnittliga samhällsekonomiska lönsamheten i termer av nettonuvärdeskvot (NNK) för de obundna projekten i planen uppgår till -0,25. Det betyder att för varje satsad krona, får samhället endast tillbaka 75 öre i nytta. En prioritering av projekt utifrån samhällsekonomisk lönsamhet har en potential att kraftigt öka den samhällsekonomiska nyttan av transportinfrastrukturprojekt. Om lönsamma projekt utanför planen inkluderas på bekostnad av olönsamma projekt i planen, så uppgår den genomsnittliga lönsamheten till 0,56. Varje satsad krona ger då 1,56 kronor i nytta för samhället. Uttryckt som samhällsekonomisk nettonytta uppgår detta till 57 miljarder kronor, vilket kan jämföras med en samhällsekonomisk förlust på 26 miljarder för de obundna projekten i nuvarande plan, det vill säga en höjning av den samhällsekonomiska nettonyttan med 83 miljarder kronor. I tabellen visas projekten med de högsta nettonuvärdeskvoterna från den innevarande planen, men som ändå bortprioriterades. Dessa lönsamma projekt kategoriseras av att de berör många trafikanter, samt är relativt billiga och enkla åtgärder.

Tio projekt med högst lönsamhet som ligger utanför plan

Namn	Trafikslag	NNK
Väg E6/väg 40 Kallebäcksmotet, kapacitet och tillgänglighet	Väg	16,1
Västkustbanan, Halmstad C, kapacitet (del 2), uppställningsspår	Järnväg	10,3
E4 trafikplats Glädjen – trafikplats Rotebro, ITS	Väg	6
E4 trafikplats Häggvik – trafikplats Rotebro, kapacitetsförstärkning till följd av Förbifart Stockholm	Väg	6,2
E4 trafikplats Ekhagen	Väg	5,9
E18 trafikplats Jakobsberg – trafikplats Stäket, ITS	Väg	3,6
Västkustbanan, Lekarekulle, förbigångsspår	Järnväg	3,5
E20 trafikplats Gröndal – Eskilstuna 2 + 2	Väg	3,1
E4 trafikplats Glädjen – trafikplats Arlanda, kapacitetsförstärkning till följd av Förbifart Stockholm	Väg	1,6

För en bättre transportinfrastruktur föreslår vi följande:

- Upprätta en långsiktig underhållsplan för att säkerställa återtagandet av det eftersatta underhållet.
- Prioritera att genomföra lönsamma investeringar i transportinfrastruktur.
- Uppdatera godstransporternas nyttor i de samhällsekonomiska kalkylerna.

Bygg ny kärnkraft

Leveranssäker, fossilfri baskraft till konkurrenskraftiga kostnader är en helt avgörande förutsättning för den ekonomiska tillväxten. De investeringar som är på gång i omställningen av industri- och transportsektorerna är alla beroende av el. Att lägga grunden för det framtida elsystemet är utmanande, men en nödvändighet om vi ska klara klimatomställningen och öka samhällets motståndskraft.

Omvärlden har på kort tid gått från att diskutera om ny kärnkraft behövs till att aktivt planera för dess utbyggnad. Den globala kapplöpning vi ser mot bakgrund av deklarationerna under COP28 om en tredubbling av kärnkraften globalt, samt IAEA:s Nuclear Energy Summit, vittnar om behovet av snabb framdrift vad gäller främjandet av ny kärnkraft. När många planerar att bygga ny kärnkraft samtidigt uppstår risker för längre väntetider och större konkurrens om resurser. Ska utbyggnaden lyckas är det viktigt att bygga upp lokala leverantörskedjor, samt att attrahera både inhemsk och inter-

nationell kompetens. Ett ökat lärande är att vänta inom kärnkraftssektorn som helhet, vilket kan komma Sverige till del, förutsatt att ett kärnkraftsprogram etableras. Finansiering är ett av de 19 områden som IAEA anser behöver adresseras vid upprättandet av ett kärnkraftsprogram, men det är en särskilt viktig aspekt på grund av kärnkraftsinvesteringars karaktär med höga kapitalkostnader och en riskprofil som skiljer sig från andra kraftslag. Den finansiella risk som uppstår till följd av kapitalintensiteten och de långa byggtiderna för kärnkraftsprojekt begränsar möjligheterna till utbyggnad enbart på marknadsmässiga grunder. Kärnkraft är en samhällsviktig infrastruktur, vars kostnader drivs upp av den oproportionerligt stora politiska risk som föreligger under både konstruktions- och driftsfaserna. Därför är det motiverat att staten – med hjälp av den beslutade finansierings- och riskdelningsmodellen – bidrar till att lyfta av en del av risken.

Vi föreslår följande:

- Säkerställ investeringar i ny kärnkraft och genomför den beslutade finansieringsmodellen.

Teknikneutrala förutsättningar för alla fossilfria kraftslag

Svenskt Näringsliv anser att frågan om motsvarande teknikneutrala förutsättningar för annan fossilfri elproduktion än kärnkraft behöver utredas i ett nästa separat steg. Det bör utredas hur investeringar i ny fossilfri elproduktion – som i kombination med lagerlösningar och modern kraftteknik – skulle kunna kvalificera sig för en finansieringsmodell. Finansiering och riskdelning i en sådan modell bör stå i relation till det värde som den nya elproduktionen tillför elsystemet i termer av kostnadseffektivitet, fossilfrihet, planerbarhet, storskalighet (minst 300 MW installerad effekt), leveranssäkerhet, systemstabilitet och andra systemvärden. En teknikneutral modell bör också beakta påverkan på behovet av att bygga ut transmissionsnätet.

Den nyligen överlämnade elmarknadsutredningen, samt de två myndighetsöverskridande uppdrag som nyligen tilldelats Svenska kraftnät, Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen – gällande uppdaterade tekniska specifikationer för intermittent elproduktion samt incitament för bättre effektbidrag från intermittent kraftproduktion – är viktiga delar i detta.

Vi föreslår att:

- Teknikneutrala förutsättningar för investeringar i alla fossilfria kraftslag som bidrar med tillräcklig systemnytta bör införas.

En digital infrastruktur i världsklass

Den digitala ekonomin växer och ger Sverige och svenska företag stora möjligheter. Sverige ligger idag i framkant när det gäller att använda och utveckla digital teknik och rankas i topp bland EU-länderna. Men det finns mer att göra för att ännu bättre ta tillvara den digitala ekonomins möjligheter.

Europa har halkat efter USA när det kommer till produktivitet och tillväxt, vilket bland annat kan kopplas till den digitala ekonomin. Mario Draghis konkurrenskraftsrapport konstaterar att Europa har ett investeringsgap och ett innovationsgap jämfört med USA och Kina inom digital teknik. För att vända utvecklingen behövs bättre förutsättningar för investeringar i digital infrastruktur och åtgärder för att förenkla och harmonisera de europeiska regelverken kopplade till digitalisering, liksom goda förutsättningar att utnyttja den senaste tekniken i globala affärer och handel.

Den digitala infrastrukturen är ett ekosystem av funktioner som behövs för att företag och organisationer ska kunna erbjuda digitala tjänster och applikationer till slutanvändarna. Ekosystemet rymmer allt från fiber i backen och mobilmaster för 5G till sjökablar, datacenter och applikationer för exempelvis betalningar i mobilen. En modern och säker digital infrastruktur utgör en grundpelare i ett produktivt och konkurrenskraftigt näringsliv, men det kräver omfattande investeringar. Investeringsklimatet är därför avgörande för att Sverige ska vara en digitaliserad ekonomi i absolut världsklass.

För att Sverige ska ha en digital infrastruktur i världsklass föreslår vi:

- Positionera Sverige som en ledande 5G- och 6G-nation genom att främja offentlig-privat samarbete för samhällsnyttiga 5G-lösningar för exempelvis vård, räddningstjänst, försvaret och transport- och energisektorn.
- Underlätta tillståndprocesser för investeringar i datacenter samt fiber- och mobilnät.
- Skapa förutsättningar för beräkningskraft och hantering av data med världsledande hållbara datacenter i Sverige genom stabil tillgång till elkraft, konkurrenskraftiga energipriser och god kompetensförsörjning.
- Stärk den digitala infrastrukturen genom att det offentliga som förstahandsalternativ alltid samverkar med marknaden och använder kommersiell digital infrastruktur.
- Förenkla EU-regelverket (kommande Digital Networks Act) genom att ta bort överlappande regler, detaljstyrning och krav som hämmar investeringar.

Effektivisera användningen av elnäten

Begränsningarna i elnätskapaciteten skapar bristsituationer, särskilt i södra Sverige. Investeringar försenas eller blir inte av, vilket hämmar företagens utveckling. Framöver kommer efterfrågan på el att öka ännu mer och då är det viktigt att elnäten utnyttjas effektivt.

För att möta efterfrågan från ny industri och grön omställning föreslås att elnät byggs ut baserat på prognoser, inte först när kunder står i kö. Det skulle minska ledtider och öka Sveriges attraktivitet för investeringar. En sekundärmarknad för oanvänd effekt bör också införas så att elnätsbolag kan

återköpa och omfördela kapacitet som inte används. Detta frigör resurser och gör plats för nya tillväxtprojekt, utan att kräva ny infrastruktur. Flexibla och villkorade anslutningar föreslås också, vilket skulle ge företag möjlighet att starta verksamhet innan full nätkapacitet finns. Sådana lösningar skulle minska väntetider och sänka kapitalkostnader. Tillsammans kan dessa reformer öka effektiviteten i elnätsanvändningen. De bidrar också till att Sverige förblir konkurrenskraftigt i en elektrifierad ekonomi.

För att effektivisera användningen av elnäten föreslår vi:

- En prognosbaserad elnätsutbyggnad införs.
- En sekundärmarknad för oanvänd effekt skapas, så att elnätsbolag kan omfördela kapacitet som inte används.

Inför fri hyressättning

Den svenska bostadsmarknaden kännetecknas av brist och är i behov av strukturreformer. Problemen har byggts upp under lång tid; bilden är välkänd och angelägenhetsgraden att förändra är hög.

Den dåligt fungerande bostadsmarknaden är en delförklaring till den växande kompetensbrist som Svenskt Näringslivs medlemsföretag vittnar om. I en enkätstudie från Svenskt Näringsliv uppger drygt 10 procent av företagen i Sverige att bostadsbrist är ett betydande hinder för deras tillväxt. Problemet är som störst i tillväxtregioner. Enligt en undersökning genomförd 2022 av Novus på uppdrag av Stockholms Handelskammare uppgav en tredjedel av tillfrågade hr-chefer för de största företagen i Stockholm att bostadssituationen utgjort ett problem för deras rekrytering.

Företag som inte kan rekrytera den kompetens de behöver klarar inte av att realisera sina tillväxtplaner. Bristerna på bostadsmarknaden medför också att svenska företag får det svårare att locka hit utländsk kompetens. Bostadsbristen hindrar därmed företag från att växa och leder till en samhällsekonomisk kostnad i form av utebliven BNP-tillväxt.

När prisregleringen på bostadsrätter avskaffades på 1960-talet bibehölls den i praktiken för hyresrätter genom tillskapandet av nuvarande system för bruksvärdeshyressättning. Med tiden har det inneburit att äldre lägenheter i attraktiva områden har kommit att få en hyra som understiger nyttjandevärdet. Befintliga hyresgäster i sådana lägenheter är obenägna att flytta och därmed bli av med den indirekta subvention som de åtnjuter. Resultatet blir en inlåsnings effekt av befintliga hyresgäster i delar av beståndet som gör det svårt att få tag i en hyresbostad i attraktiva lägen.

När de faktiska hyresnivåerna i ett område understiger den hyra som skulle uppstå med en friare hyressättning uppstår ett efterfrågeöverskott, vilket innebär att det produceras färre bostäder än vad som egentligen behövs. Hyresregleringen har därför under perioder kompletterats med statliga byggsubventioner för nyproduktion. Subventioner medför dock ineffektivitet på marknader, oförutsägbarhet för producenter och indirekta kostnader som bekostas av skattebetalarna. En friare hyressättning kan uppnå ett ökat bostadsutbud, utan dessa negativa effekter och indirekta kostnader.

Det bästa sättet att uthålligt uppnå balans mellan utbud och efterfrågan är att låta hyressättningen bli friare och i högre grad styras av betalningsviljan för en given bostad. Hur en övergång till en friare hyressättning ska gå till i praktiken behöver utredas. En övergång behöver ske i ordnade former under en anpassningsperiod. Det är särskilt viktigt i ett läge när marknaden är obalanserad, då en snabb omreglering annars riskerar att leda till omfattande hyreshöjningar. Vid nyproduktion finns inte några befintliga hyresgäster, vilket innebär att övergången till fri hyressättning kan ske direkt.

Andrahandsuthyrning av bostadsrätter är ett annat sätt att öka flexibiliteten i det befintliga beståndet. Reglerna för hyressättning vid andrahandsuthyrning har lättats upp, men kan avregleras ytterligare genom att tillåta fri hyressättning även för denna delmarknad.

För en bättre fungerande bostadsmarknad föreslår vi följande:

- Inför fri hyressättning för alla hyresrätter, med övergångsregler för befintliga hyresgäster.
- Inför fri hyressättning vid andrahandsuthyrning av bostadsrätter.

Ökade drivkrafter för jobb och investeringar

Det pågår ständigt en global kamp om var investeringarna ska hamna. Investeringar i ökad produktion och lokaliseringar av kontor och arbetsplatser till Sverige kan ge upphov till stora samhällsekonomiska vinster. Antalet jobb och arbetade timmar kan öka, förädlingsvärden skapas, underleverantörer få mer att göra och inkomster och därmed också skattebaser kan växa. I den globala dragkampen om investeringarna behöver Sverige vara attraktivt, för att vi ska kunna realisera dessa värden. Vår attraktivitet är i längden avgörande för vårt välbefinnande.

Tillväxten i ekonomin påverkas också av sysselsättningen och antalet arbetade timmar. Svensk arbetsmarknad kännetecknas visserligen av en hög sysselsättning, men vi har samtidigt en hög arbetslöshet. Företagen har i många fall också svårt att hitta rätt kompetens när de ska anställa. Sveriges matchningsproblem har tyvärr förvärrats över tid. Nästan var tionde person i arbetskraften är arbetslös och en allt större andel av de arbetslösa har över tid kommit att utgöras av grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden.

Det finns många reformer som kan bidra till att öka drivkrafterna för jobb och investeringar. Hur man väljer och prioriterar mellan dessa är avgörande för om tillväxtbanan ska kunna förskjutas uppåt.

Skatter är ett kraftfullt verktyg i den finanspolitiska verktygslådan. En underlagsrapport framtagen åt Svenskt Näringsliv 2024 beskriver hur skatterna verkar och vilka lärdomar som kan dras för att underlätta tillväxt genom skattepolitiken. Rapporten ger ett betydelsefullt underlag om möjligheterna till tillväxtfrämjande reformer inom skattesystemet. Det handlar bland annat om sänkt marginalskatt på arbetsinkomster samt sänkt bolagsskatt och därtill hur entreprenörs- och innovationsklimatet kan förbättras.

Det är oundvikligt att kraftfulla reformer också har statsfinansiella effekter och behöver vara förenliga med sunda offentliga finanser. Beslutsfattare behöver förhålla sig till finansdepartementets beräkningskonventioner, som inte fullt ut tar hänsyn till reformernas dynamiska effekter. I tider av försvarssatsningar kan vi utgå ifrån att reformutrymmet är begränsat och beslutsfattarna behöver därför prioritera sådant som ger tydligast utväxling i form av ökad tillväxt. Görs dessa prioriteringar på ett klokt sätt finns större förutsättningar för att successivt fylla på med ytterligare tillväxtreformer över tid. Vi kan få i gång en positiv spiral där riktade tillväxtreformer ger ökad tillväxt, som i sin tur kan möjliggöra ytterligare tillväxtreformer.

Konkurrenskraftig bolagsbeskattning

För att göra Sverige mer attraktivt för investeringar krävs reformer som förbättrar det övergripande skatteklimatet. En viktig del utgörs av bolagsbeskattningen, där en rad åtgärder bör vidtas.

En översyn har nyligen gjorts av vissa delar av det svenska bolagsskattesystemet (SOU 2024:37) och beredning pågår för närvarande i Finansdepartementet av bland annat bolagens avdragsrätt för räntekostnader. Välkomna förbättringar gäller exempelvis att underlätta för mindre företag och att skapa bättre möjligheter till konsolidering inom koncerner.

Även begränsningsreglerna för underskott vid ägarförändringar behöver ses över. Genom att dessa idag begränsar eller helt tar bort avdragsrätten för skattemässiga underskott vid vissa överlåtelser försvåras omstruktureringar i näringslivet.

Det är angeläget att den svenska regeringen noga följer och aktivt deltar i internationellt skattesamarbete. Det internationella skattelandskapet förändras drastiskt av införandet av den globala minimibeskattningen tillsammans med hoten om repressalier mot länder som den amerikanska administrationen anser beskattar amerikanska bolag orättfärdigt. För att hävda svensk konkurrenskraft behövs rejäla förenklingar. Ett exempel är att det bör vara möjligt att inskränka de svenska CFC-reglerna (Controlled Foreign Corporation) och helt avskaffa dem för de som omfattas av minimiskatten.

Därutöver behöver lättnader införas i avdragsreglerna för så kallade vinstandelslån. Detta är lån där räntan är beroende av det låntagande bolagets utdelning eller vinst. En mindre restriktiv avdragsrätt skulle underlätta för att ta in kapital från ägare och för företag att själva utforma sin egen ägarstyrning.

När det gäller själva skattesatsen uppgår den idag till 20,6 procent, vilket är marginellt under genomsnittet i OECD (24 procent) och EU (21 procent). Men det betyder också att det finns ett visst utrymme för sänkningar av den svenska skattesatsen ner mot det golv på 15 procent som anges av den globala minimiskatten. En lägre skattesats skulle medföra många fördelar. Ur ett internationellt perspektiv skulle Sverige bli mer attraktivt för företagsetableringar och lokalisering av huvudkontor. Det skulle även innebära att näringslivets kapitalkostnader minskar, vilket leder till att fler investeringar blir lönsamma. Detta ökar mängden kapital per anställd, den så kallade kapitalintensiteten, vilket i sin tur stärker arbetskraftens produktivitet. Den högre produktiviteten ger högre tillväxt och bidrar även till en ökad efterfrågan på arbetskraft. Den kapitalstock som kan byggas upp genom en förbättrad bolagsbeskattning gynnar därmed både produktion (BNP) och sysselsättning, samtidigt som den ger förutsättningar för högre reallöner.

Jämfört med mer riktade åtgärder har sänkt bolagsskatt en väsentligt bredare inriktning. Detta är både en fördel och en nackdel. Fördelen är att den inte gör någon skillnad mellan företag beroende på deras inriktning eller struktur. Sänkt bolagsskatt är fullständigt konkurrensneutral i det avseendet. Den är också förutsägbar, det vill säga företagen kan i förväg beräkna dess konsekvenser vilket minskar osäkerheten inför investeringsbeslut. En möjlig nackdel är att skattelättnaden späs ut på många företag. Detta gör att effekten per företag kan bli mindre än vid mer riktade åtgärder, givet samma offentligfinansiella påverkan. Förbättringar i regelverket för bolagsskatt tillsammans med sänkt skattesats skulle ytterligare stärka de positiva effekterna på svensk konkurrenskraft som följer av åtgärder för att sänka kostnaderna för kunskapsintensiva företag.

För att förbättra investeringsvillkoren i Sverige föreslår vi följande:

- Gör bolagsbeskattningen mer konkurrenskraftig genom förbättringar i regelverket, till exempel bättre avdragsregler.
- Successivt sänkt bolagsskattesats så att den på sikt överensstämmer med EU:s miniminivå.

Sänk kostnaderna för FoU-intensiva företag

Som regel har skatter en dämpande effekt på ekonomins tillväxtförutsättningar. Rätt utformade kan de dock utgöra en konkurrensfördel gentemot andra länder. Detta gäller inte minst hur skatter påverkar investeringar i forskning och utveckling (FoU).

I dagsläget utgörs nästan hälften av företagens FoU-utgifter av lönekostnader. Lägger man till kostnader för konsulter och inhyrd personal stiger andelen till närmare 60 procent. Arbetskraftskostnader är med andra ord mycket betydelsefulla för FoU-intensiva verksamheter. Skatte- och pensions-systemens utformning innebär dock att Sverige har en nackdel på detta område.

Arbetskraftskostnader består av tre huvudkomponenter: lön, arbetsgivaravgifter och avtalade sociala avgifter. Problemet uppstår i samspelet mellan de två sistnämnda. Ungefär en tredjedel av arbetsgivaravgiften utgörs av den så kallade ålderspensionsavgiften (10,21 procent). Denna betalas på hela lönen, oavsett dess storlek. Intjänandet till den allmänna pensionen upphör dock vid inkomster över 8,07 inkomstbasbelopp – det så kallade PGI-taket. För att kompensera för pensionsbortfallet stiger i stället premierna till den avtalade pensionen kraftigt vid denna nivå. Resultatet blir att marginalkostnaden för en löneökning är väsentligt högre över PGI-taket.

Problematiken är särskilt relevant för FoU eftersom löneläget där generellt är högt. Inom den FoU-intensiva IKT-sektorn (informations- och kommunikationsteknik) har exempelvis över 40 procent av de anställda löner som överstiger PGI-taket.

Ett sätt att lindra denna kostnadsnackdel vore att införa ett avgiftstak i ålderspensionsavgiften vid 8,07 inkomstbasbelopp. Internationellt sett är motsvarande tak i arbetsgivaravgifter inte ovanliga. Bland OECD-länderna förekommer det i ett tiotal länder.

Statistiskt beräknat skulle ett avgiftstak minska skatteintäkterna med cirka 21 miljarder kronor. En del av den kostnaden avser dock anställda inom offentliga myndigheter, där arbetsgivaravgifter i praktiken neutraliseras. Med hänsyn till detta sjunker nettokostnaden till 18 miljarder kronor.

Eftersom reformen är relativt omfattande skulle den kunna genomföras gradvis. Så var exempelvis fallet när den allmänna pensionsavgiften reducerades bort mellan 2000 och 2006. Den reformen var visserligen betydligt mer omfattande, men givet de utgiftsbehov som nu föreligger på försvarsområdet är jämförelsen ändå relevant.

Om ett tak i ålderspensionsavgiften införs stegvis över två budgetår blir effekten -9 miljarder kronor per år. Fördelas den i stället över en hel mandatperiod uppgår den till -4,5 miljarder kronor.

Dessa statistiskt beräknade kostnader tar dock inte hänsyn till de positiva effekter som reformen skulle ge upphov till. Även om dessa är svårare att kvantifiera med precision, är det sannolikt att de blir betydande. Det bärande argumentet för reformen är att förbättra förutsättningarna för företag att satsa mer på högproduktiva projekt och att göra Sverige mer attraktivt för utländska investeringar i kunskapsintensiv verksamhet. När detta sker uppstår också positiva skattebaseffekter, vilket i praktiken kommer att minska den offentliga finansienliga kostnaden avsevärt.

En fördel med ett avgiftstak är att det bygger på ett objektiva kriterium – lönen. Om incitamenten i stället utgår från vad som anses utgöra FoU måste detta bedömas från fall till fall av en myndighet. Detta riskerar att skapa gränsdragningsproblem och orsaka snedvridningar som kan vara svårförutsebara och olämpliga. Vad ska egentligen betraktas som "forskning" – och kanske ännu svårare: Vilka kriterier ska gälla för "utveckling"? I sammanhanget kan noteras att myndigheter kan sakna sakkunskap om och förmåga att bedöma företagens specifika FoU-verksamheter. Detta har bland annat varit tydligt i det nuvarande svenska FoU-avdraget, som sannolikt fått ett alltför snävt tillämpningsområde.

Det behövs även mer riktade åtgärder för att stimulera FoU-investeringar. Detta kan ske genom en utbyggnad av det befintliga FoU-avdraget, som idag uppgår till knappt 3 miljarder kronor. Bland annat kan det ske genom att taket per koncern höjs eller avskaffas helt. På så sätt skulle relevansen öka för större företag.

Andra skatteincitament för FoU-investeringar är också angelägna att lyfta fram. Det kan då handla om en bredare ansats som inte enbart utgår från personalkostnader, utan även ger stärkta incitament till FoU som är mer kapitalintensiv. I en pågående utredning, som pågår fram till januari 2026, analyseras skatteincitament som i första hand utgår från företags FoU-utgifter. Utredningens direktiv säger visserligen inget om hur stort ett nytt incitament ska vara, men en rimlig utgångspunkt är att ju mer omfattande skattelättnaden är, desto viktigare är det att kvalifikationskraven blir enkla att tolka, så att förutsägbarheten i systemet blir så hög som möjlig.

Vi föreslår därför följande:

- Inför ett inkomsttak för ålderspensionsavgiften så att kostnaderna sänks för FoU-intensiva företag.
- Genomför ytterligare åtgärder såsom utbyggnad av befintligt FoU-avdrag och skatteincitament som utgår från företagets FoU-utgifter.

Sänk arbetsgivaravgiften för unga

Ungdomsarbetslösheten är nästan 24 procent. För personer som står nära arbetsmarknaden kan sänkt arbetsgivaravgift påverka antalet arbetade timmar och sysselsättningen. Unga personer som nyligen har börjat arbeta eller söker jobb har i regel en lägre produktivitet än etablerade personer på arbetsmarknaden. Ungas löner beläggs idag med full arbetsgivaravgift på 31,42 procent, vilket medför en stor ökning av arbetskostnaderna. Ett sätt att öka benägenheten för arbetsgivare att anställa fler unga och att öka antalet arbetade timmar är att sänka arbetsgivaravgiften för unga. En riktad sänkning till unga har tidigare prövats och visat sig kunna tillämpas utan problem då ålder är ett tydligt villkor för nedsättningen.

Reformen har visats vara effektiv i att få fler i arbete genom att företag med många unga anställda får en relativt kraftig sänkning av arbetskraftskostnaden. Forskning visar att arbetskraftskostnadssänkningen har lett till att företagen både anställer unga (som omfattas av sänkningen) och äldre personer (som inte omfattas av sänkningen). Men den största sysselsättningseffekten verkar komma från att företagen ökar antalet arbetade timmar för de som redan är anställda, vilket innebär att många kan gå från ofrivillig deltid till heltid och därmed uppnå en löneinkomst som gör att de blir självförsörjande.

För att stimulera tillväxten i antalet arbetade timmar föreslår vi:

➤ Sänkt arbetsgivaravgift för unga till och med 26 års ålder.

Förenkla och förbättra entreprenörsskatten

Lika viktigt som skatterna riktade direkt till företag är utformningen av skatterna på ägarnivå. Detta gäller inte minst entreprenörsskatten, det vill säga de så kallade 3:12-reglerna. Alla företag är små när de startas och omfattas ofta av detta regelverk under sin tillväxtfas – och inte sällan även efter att de nått en mer mogen fas. Det är därför av central betydelse att 3:12-reglerna uppmuntrar entreprenörskap och inte straffar dem som tar stora risker och eventuellt senare når framgång.

I stora drag har entreprenörsskatten utvecklats i en mer tillväxtorienterad riktning under senare år och utredningen som nu är under beredning, Förenkla och förbättra (SOU 2024:36), innehåller flera viktiga förslag som ytterligare kan stärka förutsättningarna för entreprenörskap. Det är angeläget att dessa genomförs. Som Svenskt Näringsliv har visat innebär förslagen dock långt ifrån förbättringar för alla. Cirka 20 procent av delägarna får med förslagen minskade gränsbelopp, vilket i förlängningen innebär högre skatt. Analysen visar vidare att gränsbeloppen totalt sett endast förväntas öka med 3 procent – att jämföra med utredningens uppskattning om en ökning på 15 procent.

Givet att skattelättnaden enligt förslagen framstår som relativt blygsam, till och med marginell, bör ytterligare åtgärder övervägas. Ett exempel vore att likställa skattesatsen på

utdelningar och kapitalvinster över tjänstebeskattningsstaket till 20 procent på samma sätt som övrig kapitalbeskattning inom 3:12. Detta skulle stärka incitamenten för delägare i tillväxtföretag. Sådana företag karaktäriseras, när de är framgångsrika, ofta av stora värdeökningar under en relativt kort tidsperiod. Effekten vid utdelningar eller försäljning kan då bli att överskotten kraftigt överstiger tjänstebeskattningsstaket, vilket gör denna skattenivå särskilt avgörande.

Ägarbeskattningen kan även ses ur ett bredare perspektiv. Den generella kapitalskattesatsen om 30 procent, som påverkar alla typer av kapitalinkomster, ligger på en relativt hög nivå internationellt sett. I vissa sammanhang har detta beskrivits som mindre problematiskt med hänvisning till att utländskt kapital då skulle ersätta inhemska investeringar som blir olönsamma till följd av skatten. Numera vet vi att detta inte stämmer fullt ut. Investerare tenderar att föredra marknader som de har god kännedom om, det vill säga i praktiken deras hemmamarknader (så kallad home bias). Även utan en sådan hemmapreferens är dock hög kapitalbeskattning problematisk eftersom det försvårar för svenskt ägande.

För att uppmuntra entreprenörskap och risktagande föreslår vi följande:

➤ Sänk entreprenörsskatten genom förbättringar i 3:12-regelverket.

Hälften kvar

Höga skatter på arbete motverkar arbete och utbildning, samt viljan att starta och driva företag i Sverige. Det försvårar också rekryteringen av nyckelkompetens från andra länder till Sverige och har därmed en dämpande effekt på företagens förmåga att tävla med sina internationella konkurrenter. Av dessa skäl behöver de höga marginalskattebeläggerna komma ner ytterligare.

Svenska folket vill att skatten på arbete sänks. En opinionsundersökning genomförd av Demoskop för Svenskt Näringsliv visar att de flesta vill att marginalsatserna på arbete sänks. Av de svarande i undersökningen uppgav 41 procent att marginalsatserna bör sänkas, samtidigt som 16 procent svarade att de borde höjas. 33 procent svarade att de är bra som de är. Samma mönster i resultaten gäller oavsett ålder eller kön på de som svarar. Det finns alltså ett tydligt folkligt stöd i stora befolkningsgrupper för lägre marginalsatt.

Sverige har börjat sänka marginalsatser på arbete. Från att den högsta marginalsatserna under många år legat på 60 procent har olika regeringar gradvis sänkt den och därmed börjat närma sig omvärldens skattesatser på arbete. Efter 25 år avskaffades i ett första steg den skadliga och tillfälliga värnskatten 2020 av regeringen Löfven. Efter det fortsatte regeringen Kristersson resan i ett andra steg genom att avskaffa den minst lika skadliga avtrappningen av jobbskatte-

avdraget 2025. Färden behöver nu fortsätta. Principen om hälften kvar bör gälla och för att uppnå detta krävs lägre marginalsatser. För att fördela de statistiskt beräknade budgeteffekterna över tid och låta de positiva dynamiska effekterna få effekt kan ytterligare sänkningar fortsätta med flera steg.

Ett nästa tredje steg bör säkerställa att alla som betalar en genomsnittlig kommunalskatt får behålla hälften av en löneökning. Hälften kvar vid dagens genomsnittliga kommunalskatt vid 32,4 procent uppnås enklast med att den statliga inkomstskatten sänks med 2,4 procentenheter ner till 17,6. Genomförs ett sådant tredje steg får alla som betalar en genomsnittlig kommunalskatt eller lägre behålla hälften av en löneökning.

Men många kommuner har en högre kommunalskatt än genomsnittet, vissa över 35 procent. Ett fjärde steg bör därför införas så att alla, oavsett kommunalskatt, får möjlighet att behålla hälften av en löneökning. Eftersom den högsta kommunalskatten är 35 procent behöver den statliga inkomstskatten sänkas till 15 procent för att målet om hälften kvar för alla i hela landet ska uppnås.

För att stärka drivkrafterna till arbete, utbildning och företagande föreslår vi följande:

- Sänk den statliga inkomstskatten så att alla får behålla minst hälften av en löneökning.

Gör det mer lönsamt att arbeta

För personer som står långt ifrån ett jobb och lever på försörjningsstöd helt eller delvis behövs ett batteri av åtgärder som gör det mer lönsamt att ta ett jobb, sänker kostnaderna, sporrar till att söka jobb samt stärker individernas färdigheter och språkkunskaper. I detta sammanhang fokuserar vi på åtgärder som syftar till att stärka individernas incitament att arbeta. Nästan 200 000 personer har försörjningsstöd i någon omfattning. Antalet har minskat över tid men den genomsnittliga längden med bidrag har i stället ökat. Cirka hälften

av gruppen har försörjningsstöd på grund av att de inte har ett arbete. För många i denna grupp lönar det sig inte alls att börja arbeta med dagens regler. Utredningen om drivkrafter i försörjningsstödet har nyligen avlämnat förslag som skulle stärka drivkrafterna för denna grupp. De handlar dels om att begränsa bidragen i vissa situationer, dels om att införa en tillfällig ekonomisk stimulans för personer med försörjningsstöd som börjar arbeta. Båda förslagen bör genomföras.

För att öka sysselsättning och arbetade timmar föreslår vi:

- Begränsa försörjningsstödet så att det lönar sig för fler att börja arbeta.
- Inför en jobbpremie för personer i försörjningsstöd.

Stärkt rättssäkerhet på skatteområdet

Rättssäkerhet är en grundläggande förutsättning för när individer och företag fattar beslut. Graden av rättssäkerhet påverkar viljan att starta, driva och expandera verksamheter. Länder med en hög rättssäkerhet kännetecknas av en högre ekonomisk tillväxt. I Sverige finns det brister i företagens rättssäkerhet, särskilt på skatteområdet.

Det finns ett stort behov av förändring av reglerna om det skatterättsliga företräddaransvaret respektive skattetilläggen. Båda regelsystemen innebär betydande pålagor för näringslivet och har kritiserats för att tillämpas alltför mekaniskt och schablonmässigt. Regelsystemen behöver ändras så att dessa tillämpas betydligt mer nyanserat och där befrielsegrunderna tillämpas betydligt mer generöst. När det gäller det skatterättsliga företräddaransvaret bör de förslag som finns i SOU 2020:60 genomföras som ett första steg.

En väl fungerande beredningsprocess är en grundförutsättning för ett rättssäkert skattesystem. Det finns ett behov av att förbättra och stärka denna process, särskilt med beaktande av att skattelagstiftningen i allt högre utsträckning baseras på internationella överenskommelser. Regeringen behöver skapa en "permanent plattform" som gör det möjligt för intressenter att fortlöpande ge synpunkter till regeringen under hela processen på ett sammanhållet sätt.

Även konsekvensutredningarna avseende skattelagstiftningen behöver förbättras. Undermåliga konsekvensbeskrivningar medför att riksdagen inte har tillgång till ett komplett och

korrekt underlag för beslut om skattelag. Detta hotar legitimiteten för skattesystemet och innebär att varken lagstiftare eller skattskyldiga kan överblicka hur nya skatteregler påverkar inte bara skattebördan utan också regelbördan.

Det svenska skattesystemet omgärdas av ett komplext regelverk som inte ens erfarna skatteexperter kan överblicka, vilket har lett till en långtgående specialisering inom både Skatteverket och näringslivet. Denna specialisering avspeglar sig däremot inte hos domstolarna. Enligt Svenskt Näringsliv finns det därmed ett behov av att öka specialiseringen hos domstolarna. För att ytterligare stärka rättssäkerheten i domstolarna anser Svenskt Näringsliv att den enskildes möjligheter till ersättning för ombudskostnader därtill bör förbättras.

Svenskt Näringsliv har erhållit tydliga signaler att förhandsbeskedsinstitutet inte längre fyller den funktion som ursprungligen var tänkt och som det finns ett stort behov av. Svårigheten att få ett klargörande via ett förhandsbesked kan leda till att investeringar inte blir av eller att angelägna omstruktureringar inom näringslivet inte genomförs, vilket riskerar att skada näringslivsklimatet i Sverige. En översyn bör ha som syfte att bland annat förtydliga och eventuellt underlätta villkoren för att erhålla förhandsbesked, att möjligheten till överklagande görs mer ändamålsenlig och att sekretessbestämmelserna justeras med den skattskyldiges perspektiv för ögonen.

För att stärka rättssäkerheten på skatteområdet föreslår vi följande:

- Stärk företagens rättssäkerhet inom skatteområdet, bland annat genom en reformering av företräddaransvaret och skattetilläggen och tydligare förhandsbesked.

Regelverk för ett växande näringsliv

Företagen upplever regelbördan som ett stort hinder för deras tillväxt. Enligt Svenskt Näringslivs årliga undersökning ökar dessutom andelen som ser regelbördan som ett stort eller mycket stort tillväxthinder. Den sittande regeringen har initierat en rad olika åtgärder för att förenkla för företagen genom särskilda uppdrag till myndigheter, inrättande av förenklingsråd och implementeringsråd etc. På EU-nivå är frågan om regelförbättring högaktuell. Utsikterna för att nå framgång har sällan varit bättre än nu.

Det finns många exempel på konkreta regelförenklningar och förbättringar som kan göras. Business Europe har exempelvis tagit fram ett regelförenklingspaket med 68 förslag som inspel till kommissionen. Svenskt Näringsliv har under flera år arbetat med att ta fram förslag på förenklningar liksom hur vi undviker att skapa extra krav i Sverige utöver de som EU redan ställer.

I detta avsnitt lyfts ett antal viktiga exempel på regelförbättringar som kan genomföras för att understödja ett växande näringsliv och därmed stimulera tillväxten i ekonomin.

Halvera tiden för tillståndprocesser

Företag i Sverige vittnar om att tillståndprocesserna är för långa och krångliga, vilket leder till att företag väljer att genomföra investeringar i andra länder än Sverige. Detta minskar realkapitalinvesteringarna i Sverige, vilket har en direkt negativ effekt på tillväxten och svensk konkurrenskraft.

Tillstandsreformer är avgörande för att lyfta tillväxten i Sverige, vilket innebär att de förslag inom området som påverkar näringslivets investeringar behöver prioriteras och implementeras med tempo. I dagsläget råder det en osäkerhet bland företagen om hur investeringsförutsättningarna kommer att se ut i Sverige framöver. Detta riskerar att leda till att investeringar bordläggs i väntan på klargörande om hur regelverken ska utformas. Detta märks tydligt för investeringar i omställningsprojekt i industrin och i energisektorn, till exempel för investeringar i ny vindkraft, där projekt och investeringar avvaktar reformer och förutsättningar för att klargöra om investeringarna går att genomföra.

Reformer som kortar och förenklar företagens tillståndprocesser behöver ha högsta prioritet eftersom de har en stor påverkan på tillväxtkraften i ekonomin. Reformerna inom detta område kräver juridisk kompetens och resurser i Regeringskansliet, vilket innebär att utrednings- och beredningsresurser inom detta område måste prioriteras.

Reformförslag behöver kunna minska trycket i systemet för att prövnings- och expertmyndigheter ska kunna ägna tid åt verksamheter och åtgärder som bäst lämpar sig för tillstånd med rättskraft. Det medför en fokusering på de grundläggande frågorna om utsläpp till luft och vatten samt buller. Övriga frågor kan många gånger hanteras i andra forum eller inom ramen för tillsynen.

Tillståndsgivning bör ske av en ny och dedikerad tillståndsmyndighet, som kan pröva alla former av miljötillstånd. En ny myndighet med färre antal enheter kan samla kompetens på ett bättre sätt än idag, där kompetensen sprids på 12 miljöprövningsdelegationer och fem domstolar. En sådan ny myndighet kommer att kunna hantera även miljökonsekvensbeskrivningar enligt olika sektorslagar, exempelvis

minerallagen och ellagen. Om ett projekt kräver tillstånd enligt miljöbalken, och enligt någon eller några sektorslagar, bör det vara tillräckligt att en miljökonsekvensbeskrivning upprättas för projektet och att en myndighet tar ställning till beskrivningen. De sektorsspecifika frågorna (det vill säga inte frågor om miljöpåverkan) kan sedan prövas av respektive sektorsmyndighet.

Ett av de problem som har identifierats som mest problematiskt av företagen när det gäller tillståndsgivningen är det motpartsförhållande mellan staten och den som söker tillstånd som uppkommit i och med miljöbalken. Många företag vittnar om att de upplever att statsapparaten har påtagit sig en enda uppgift – att bevara naturen utan andra hänsyn. Frågor om hållbar utveckling eller samhällsutveckling sätts i andra hand när alla myndigheter som kan involveras i en tillståndsprövningsprocess ser sig som motparter till den som söker tillstånd. Detta kan delvis bero på att vissa verksamheter och projekt börjar i allmän domstol. I domstolar finns en annan kultur och andra förväntningar på hur parterna ska bete sig jämfört med ett myndighetsförfarande. Prövningen i domstol skapar per definition två sidor mot varandra, där den ena kan vinna och den andra förlora. Det är knappast en bra utgångspunkt när det gäller tillståndsprövningsprocesser för samhällskritiska investeringar med stor effekt på tillväxten.

Alla tillståndsansökningar börjar dock inte i domstol, utan den största andelen startar i miljöprövningsdelegationerna som är knutna till några länsstyrelser. Dessa ska fungera som beredningsorgan till delegationerna, samtidigt som de har ett tillsynsuppdrag och kan bli motpart i en överklagandeprocess.

För att komma till rätta med den onödiga motsatssituationen mellan staten och sökanden bör man genomföra en rad reformer. Dessa bör ta sin utgångspunkt i hur EU normalt ser på tillståndsprövningen. Det innebär att samrådsprocessen ska hanteras av prövningsmyndigheten, att det finns tidsgränser inom ramen för prövningen, att myndigheten aktivt leder processen samt att antalet myndigheter som får föra talan för statens räkning begränsas.

För att halvera tillståndprocesserna samt göra dem mer transparenta föreslår vi följande:

- Slå samman alla myndigheter som utfärdar miljötillstånd till en ny myndighet.
- Anpassa miljöprövningssystemet till EU:s regelverk, så att färre verksamheter prövas och fler hanteras genom tillsynsverksamheten.
- Begränsa antalet myndigheter som får föra talan för statens räkning.

Stopp för överimplementering av EU-direktiv

När EU-lagstiftning införs i svensk rätt är det vanligt att reglerna blir mer omfattande än miniminivån, men även att reglerna övertolkas i tillämpningen av myndigheter. Följden blir en överimplementering som orsakar en högre regelbörda för svenska företag, som därmed får konkurrensnackdelar gentemot företag i andra medlemsländer. Ett implementeringsråd har införts för att se över den här processen. Det är viktigt att vi kommer till rätta med detta problem.

Ett aktuellt exempel är den nu aktuella implementeringen av EU:s lönetransparensdirektiv. En offentlig utredning har före-

slagit hur direktivet kan genomföras i Sverige. Om förslagen i utredningen genomförs skulle de medföra en ökad administrativ börda, ökat regelkrångel och högre kostnader för alla arbetsgivare. De nationella svenska reglerna om lönekartläggning är långtgående i jämförelse med bestämmelserna i lönetransparensdirektivet. Det innebär att svenska arbetsgivare, inte minst de med färre än hundra anställda, riskerar att få en större regelbörda än sina konkurrenter i andra EU-länder.

För att minska företagens regelbörda föreslår vi:

- Ett stopp för svensk överimplementering av EU-direktiv.

Förenkla och tydliggör hållbarhetsrapporteringen

Svenska företag har höga hållbarhetsambitioner och siktet inställt på klimatneutralitet. Att omställningen sker med bibehållen eller stärkt konkurrenskraft för det svenska näringslivet är en nödvändighet. EU:s ramverk för hållbarhetsrapportering ökar tillgången till jämförbara hållbarhetsdata och säkerställer att det finns beslutsunderlag för hållbara investeringar, vilket underlättar en rationell omställning. Balansen mellan kraven på relevant hållbarhetsinformation och företagens behov av effektiva och välfungerande regelverk behöver dock förbättras

EU-kommissionen har tagit fram förslag på förändringar i kraven på hållbarhetsrapportering som bygger på en oförändrad och hög ambition i omställningen, samtidigt som regelkrånglet minskar och förutsättningarna för ökad konkurrenskraft stärks. Förändringarna gör regelverken mer proportionerliga och kostnadseffektiva, utan att för den skull frångå det övergripande syftet med rapporteringen. Bland förslagen märks höjda tröskelvärden för vilka företag som ska lämna hållbarhetsrapport, vilket är den förändring som ger den största effekten på företagens samlade rapporteringsbörda. Av de cirka 45 000 europeiska företag som enligt tidigare beräkningar omfattas av krav på hållbarhetsrapportering ligger ungefär 80 procent under de föreslagna nya tröskelvärdena. Utöver detta har kommissionen utlovat förenklingar av de EU-gemensamma standarderna för hållbarhetsrapportering genom bland annat en substantiell minskning av antalet datapunkter. Dessutom ska det tidigare kravet på att företag även ska lämna sektorsspecifika upplysningar läggas på hyllan.

I fråga om den rapportering som följer av EU:s taxonomi för hållbara investeringar föreslås att tröskelvärdena för rapportering höjs så att företag vars nettoomsättning inte överstiger 450 miljoner euro ska kunna välja att avstå från att lämna taxonomiupplysningar. Dessutom föreslås att det införs väsentlighetströsklar för när ekonomiska aktiviteter behöver följas upp och rapporteras enligt taxonomin.

Sammantaget är förslagen ett positivt steg i riktning mot ett mer proportionerligt ramverk för hållbarhetsrapportering i EU. Höjda tröskelvärden, en omarbetning av EU:s standarder för hållbarhetsrapportering och slopade krav på sektorsspecifik rapportering ligger i linje med vad som förordats från näringslivshåll. Det är också en nödvändig åtgärd för att uppnå EU-kommissionens målsättning att minska rapporteringskraven med minst 25 procent för alla företag, och med minst 35 procent för små och medelstora företag (SME). Flera av förslagen kräver emellertid direktivändringar som kan dra ut på tiden. Osäkerheten om vilka regler som kommer att gälla och vilka som kommer att omfattas av rapporteringskraven skapar en olycklig situation för berörda företag, som behöver veta om och hur de ska förbereda verksamheten för den kommande regleringen. För att mildra detta har en direktivändring som skjuter upp kravet på att rapportera enligt de nya kraven på hållbarhetsrapportering i två år snabbbehandlats och antagits under våren. Den uppskjutna tillämpningen ska dock inte gälla stora börsnoterade företag med över 500 anställda, den kategori företag som i Sverige ska rapportera från och med räkenskapsåret 2025. Dessa företag behöver nu sikta rapporteringen mot ett rörligt mål när ESRS-standarderna görs om i enlighet med vad kommissionen utlovat. I den mån de inte når upp till de nya höjda tröskelvärdena kan de dessutom hamna i en situation där de behövt lägga ner stora resurser på att anpassa sig till krav som endast visar sig gälla i ett eller ett par år. En rimligare väg framåt hade varit att skjuta upp kravet på hållbarhetsrapportering för alla företag till dess att det står klart vilka som ska rapportera och vad rapporten ska innehålla. Otydligheten runt CSRD har redan kostat tillräckligt.

För att förenkla och tydliggöra hållbarhetsrapporteringen föreslår vi:

- Skjut upp EU-kravet på hållbarhetsrapportering för alla företag tills det står klart vilka som ska rapportera och vad rapporteringen ska innehålla.

Genomför momsreformer

Mervärdesskatten (moms) är en konsumtionsskatt som utgör mer än 20 procent av de totala skatteintäkterna i Sverige. Trots att det är konsumenterna som beskattas, så är det företagen som hanterar momsen i varje transaktion, varje dag, i varje kvitto och i varje faktura. Regelverket medför en massiv hanteringsbörda och en komplexitet som är kostsam för företagen.

Den totala kostnaden för att hantera momsen för svenska företag uppgår till 17,5 miljarder kronor per år enligt Svenskt Näringslivs beräkningar. Av detta är hanteringen av den ingående momsen på kostnader som är det företagen lägger mest tid på och enbart den hanteringen står nästan för 10 miljarder kronor per år. Siffrorna kan jämföras med Skatteverkets hela budget som uppgår till cirka 9 miljarder kronor per år.

Rätten till momsavdrag är central i momssystemet. Momsavdraget säkerställer att beskattningen sker av mervärdet i varje led, att skatten överförs till konsumenterna och att den blir neutral för företagen som bara agerar uppbördsmän. Om momsavdrag inte medges uppstår i stället så kallad dold moms. Beroende på var dold moms uppstår, kan kumulativa effekter också uppstå, vilket innebär att dold moms beskattas igen och att dubbelmoms uppkommer som förs över till konsumenterna. Detta är särskilt problematiskt för svensk del eftersom vi har en av världens högsta momsskattesatser på 25 procent.

Dubbelmoms kan medföra att transaktioner uteblir då marginaler helt enkelt inte finns för att täcka kostnadsökningen. Hur stor den dolda dubbelbeskattningen exakt är finns inte kartlagt. Däremot får Svenskt Näringsliv in många vittnesmål från medlemsföretag om negativa företags- och samhällseffekter när momssystemet inte fungerar som det är tänkt.

Vissa sektorer är undantagna moms – exempelvis inom fastighets-, finans- och försäkringssektorn samt vård, skola och omsorg. Att verksamheter är undantagna från moms kan paradoxalt nog medföra ökade kostnader genom att momsavdrag på kostnader då inte kan göras. När detta sker låses moms in i förädlingskedjan på ett sätt som strider mot momsens grundprinciper. Inom offentlig välfärd finns ett komplext svenskt system med momskompensation. Området behöver utvärderas och uppdateras för att åtgärda moms-inlåsningsen för hela sektorn. Behov av exempelvis nollmoms för skattefinansierad välfärd är en fråga som just nu ingår i EU:s momsreformsarbete, där Sverige behöver ta en mycket mer aktiv roll.

Svenskt Näringsliv kan konstatera att flera EU-länder har bättre regler och tillämpning än Sverige, trots att vi utgår från samma EU-direktiv.

För att minska regelbördan på momsområdet föreslår vi följande:

- Åtgärda problemet med inlåst importmoms genom att tillåta vidarefakturerings.
- Modernisera, förenkla och förbättra reglerna vid uthyrning av verksamhetslokaler.
- Åtgärda momsregler som motarbetar hållbara transaktioner, som avdragsförbudet för stadigvarande bostad och bilar. Åtgärda vidare dubbelbeskattade begagnade varor och donationer genom att fullfölja förslagen i SOU 2025:30 och därtill göra mer offensiva reformer som följer best practice bland EU:s medlemmar.
- Genomför ytterligare förbättringar och förenklingar på momsområdet när det gäller bland annat kund-förluster, momsupplag och kravet på provningstillstånd. Därtill är det angeläget att kartlägga problem som härrör från momsundantagen.

Förenkla reglerna för AI och dataanvändning

Regelverken som styr AI-användning, digitalisering, integritetsskydd, cybersäkerhet och digital infrastruktur berör alla branscher och behöver förenklas och rationaliseras för att stärka innovations- och konkurrenskraften i Sverige och Europa.

Europas digitala regelverk har på kort tid utvecklats till ett komplext nät av delvis överlappande krav för företag. Även om dessa förordningar syftar till att skydda konsumenterna och säkerställa en ansvarsfull teknisk utveckling, skapar de oproportionerliga utmaningar för företag som är verksamma på EU-marknaden. Regelverken medför direkta kostnader för företagen som måste hantera dem, vilket sänker företagets förädlingsvärden. Men den större effekten handlar om att Sverige och Europa riskerar att hamna efter i utvecklingen och användningen av AI, samt annan digital teknik. Detta riskerar att leda till att företagen prioriterar andra regioner i världen, där utvecklingen kan gå snabbare och affärsmodeller kan skalas upp på kortare tid. Det skulle minska produktiviteten i näringslivet generellt eftersom i stort sett samtliga branscher idag behöver använda nya digitala tekniker för att vara konkurrenskraftiga.

Skärningspunkten mellan AI-användning och personuppgiftsskydd skapar flera praktiska utmaningar för företag. För att träna korrekta, robusta och representativa AI-modeller och system krävs användning av data som återspeglar kulturell, språklig och geografisk mångfald. Det är data som oundvik-

ligen grundar sig på personuppgifter. Men kraven i AI-förordningen och GDPR är delvis motstridiga då GDPR begränsar möjligheterna att använda personuppgifter.

GDPR inskränker automatiserat beslutsfattande för en individ om det ger rättsliga följder eller liknande för personen. Det här hindrar AI-utvecklingen, samtidigt som det redan finns en användbar reglering i AI-förordningen.

Nya långtgående krav på datadelning tillkommer i dataförordningen som tillämpas från september i år. Företag måste då vara beredda att dela data som genereras vid användning av IoT-produkter (Internet of Things) och tjänster till andra företag. Samtidigt ska företagen upprätthålla en hög cybersäkerhet och skydda sina företagshemligheter. Datadelningsreglerna medför en osäkerhet för investeringar som begränsar avtalsfriheten.

När företag råkar ut för cyberattacker eller dataincidenter ställs de inför överlappande krav på att incidenterna ska rapporteras in. Här finns parallella regelverk som leder till att krav från olika myndigheter belastar företagen vid kritiska incidenter. Rapportkrav med korta ledtider för olika rapporter stjälar fokus från snabbfotat cybersäkerhetsarbete på företagen.

För att stimulera digitalisering och användning av AI samt för att minska företagets regelbörda på området föreslås följande:

- Rensa AI-förordningen, GDPR och cyberresiliensförordningen (CRA) från administrativa krav som inte leder till konkret nytta för konsumenter och samhälle.
- Regleringen av automatiserat beslutsfattande bör göras mer tillåtande för att främja AI-utvecklingen i Europa. Reglerna bör också flyttas från GDPR till AI-förordningen.
- Standardisera och förenkla kraven på datadelning och tillgången på data från den offentliga sektorn.
- Minska kostnaderna för regelfafterlevnad genom stöd, råd och ändamålsenlig tillsyn.
- Skapa en gemensam ingång för all incident- och cybersäkerhetsrapportering. Rapporteringsmallarna bör standardiseras för hela EU och all rapportering bör ske på engelska.

Gör det lättare att bygga och förändra Sverige

Sverige kommer att förändras under de kommande åren och decennierna. Det gäller inte minst i fysisk bemärkelse. Stora investeringar förväntas ske i nya fabriker, vindparker, energidistribution med mera. Det kommer i sin tur att ställa krav på en utvecklad infrastruktur och ökat bostadsbyggande. Detta kommer inte enbart att vara kopplat till storstadsregionerna utan även till landet i övrigt.

Det finns problem på flera nivåer för den här omställningen. Det kan vara regler för tillstånd, emellanåt det kommunala planmonopolet när det gäller projekt som sträcker sig över flera delar av landet. Väg- och järnvägsprojekt kan påverka flera kommuner samtidigt som de som har störst nytta befinner sig i endast en. Vindkraftsparker har betydelse för den sammanlagda elproduktionen men leder till störningar lokalt.

Samtidigt skapar lagar och regler problem för kommuner och regioner som vill växa och expandera genom att begränsa markanvändning eller möjligheter att utnyttja strandnära lägen.

Det är framför allt begränsningarna för att bygga på jordbruksmark och strandskyddslagstiftningen som begränsar tillgången till byggbar mark för både bostäder och företag. När det gäller att bygga på jordbruksmark finns det lagliga

möjligheter att göra det, men dessa har alltmer kommit att begränsas av skärpta miljökrav. Det är också vanligt att beslut överklagas och fördröjs i tid. Regeringen har lagt fram förslag om lättnader i strandskyddet som underlättar för näringsverksamhet främst på lands- och glesbygd.

För att skapa bättre förutsättningar för projekt med nationell eller regional betydelse behövs bättre verktyg för staten att planera och stötta viktiga projekt. Samtidigt behöver regler och myndighetstillämpning av regler bli mer tillåtande och framtidsinriktade.

Riksintressen täcker mer än hälften av Sveriges yta. Områdena är många, stora och otydligt avgränsade. De många och krångliga reglerna för riksintressen gör att färre byggprojekt påbörjas än vad som skulle vara fallet med bättre och mer förutsebara regler. Det är viktigt att värdefulla områden för både bevarande och exploatering kan pekas ut på nationell nivå, och riksintessereglerna måste göras om för att återupprätta balansen mellan intressena, vilket skulle ge positiva effekter på byggande, etableringar och därigenom den ekonomiska tillväxten.

För att underlätta byggnation och fysisk utveckling föreslår vi:

- Inför en lag om statlig planering som gör det möjligt för statliga myndigheter att fastställa planer som sträcker sig över flera kommuner eller regiongränser.
- Inför lagstadgade tidsfrister för domstolarnas handläggning av plan- och byggärenden för att minska tiden som överklagandeprocessen tar i anspråk.
- Färre riksintressen och ett mer förutsebart regelverk.

Inför skydd mot höga sjuklönekostnader

Vid halvårsskiftet 2024 avskaffades skyddet som funnits mot höga sjuklönekostnader för företagen. Det numera avskaffade högkostnadsskyddet var konstruerat så att det särskilt skyddade små och medelstora företag mot oförutsebara och höga sjuklönekostnader.

Arbetsgivare betalar sjuklön för de första 14 dagarna i den anställdes sjukperiod, efter karensavdrag. För mindre och nystartade företag innebär det en stor ekonomisk risk om någon anställd får upprepade sjukperioder – med oförutsebara och kraftigt ökade sjuklönekostnader som följd. Detta utöver de problem och ekonomiska utmaningar som sjukfrånvaron i sig orsakar verksamheten.

I Svenskt Näringslivs undersökning anger 27 procent av småföretagen (0–49 anställda) att höga sjuklönekostnader är ett betydande tillväxthinder. I små företag är varje enskild medarbetare avgörande för verksamheten, och risktagandet vid nyanställningar har ökat väsentligt genom det avskaffade högkostnadsskyddet. Detta medför också en ökad risk att arbetssökande med sjukdomshistorik får det svårare att ta sig in på arbetsmarknaden, samtidigt som företagen blir mer försiktiga och håller igen med sina expansionsplaner. Det finns därför starka skäl att återinföra ett skydd mot höga sjuklönekostnader. Ett återinfört högkostnadsskydd kan göras mer träffsäkert, så att det i ännu högre grad riktar sig mot mindre företag.

För att underlätta anställningar och skydda företag mot höga sjuklönekostnader föreslår vi:

- Inför ett skydd mot höga sjuklönekostnader riktat till mindre företag

